

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví

Studijní obor: Informační studia a knihovnictví

Jana Mrázková

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích

Publishers' policies regarding the possibility of auto-archiving in open repositories

Bakalářská práce

Praha 2015

Vedoucí práce Mgr. Jan Dvořák, Dr.

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu práce Dr. Janu Dvořákovi za čas a rady, které mi poskytl při psaní této práce. Ráda bych také poděkovala Mgr. Tereze Simandlové a Mgr. Lence Němečkové za vhléd do problematiky otevřeného přístupu a Mgr. Věře Pilecké, Ph.D. za rady a konzultace.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím citovaných pramenů a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je zmapování a charakteristika politik, které vydavatelé uplatňují vůči autorům u nich publikovaných odborných textů vzhledem k možnosti autoarchivace těchto textů v otevřených repozitářích. Teoretická část popisuje problematiku otevřeného přístupu, rozebírá detailněji autoarchivaci odborných textů, včetně přiblížení jednotlivých typů vydavatelských politik. Praktická část analyzuje politiky vydavatelů impaktovaných časopisů a jejich postoje k autoarchivaci jednotlivých verzí dokumentů. Závěr obsahuje shrnutí a porovnání využití jednotlivých typů vydavatelských politik.

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to describe and characterize policies that publishers claim to writers and their published scholarly texts due to the possibility of self-archiving of these texts in open repositories. The theoretical part describes open access, discusses in detail self-archiving scholarly texts, including approach particular types of publishing policies. The practical part analyses publishers' policies and their attitudes to self-archiving of each type of document. Conclusion contains a summary of the two parts of the analysis and comparison of the use of self-archiving across disciplines.

Klíčová slova:

otevřený přístup, autoarchivace, analýza vydavatelských politik, zelená cesta, repozitáře, SHERPA/RoMEO, Creative Commons

Keywords:

open access, self-archiving, analyse of publishers' policies, green road, repositories, SHERPA/RoMEO, Creative Commons

OBSAH

Předmluva	6
1 Úvod do problematiky	7
1.1. Související pojmy	7
1.1.1. E-print	7
1.1.2. Reprint	8
1.1.3. Otevřený časopis	8
1.1.4. Otevřený repozitář	9
1.2. Iniciativy a deklaráce OA	9
1.2.1. Budapešťská iniciativa	10
1.2.2. Prohlášení z Bethesdy	11
1.2.3. Berlínská deklaráce	12
2 Open Access	13
2.1. Cíle OA	13
2.2. Modely OA	13
2.2.1. Zelená cesta	14
2.2.2. Zlatá cesta	14
2.2.2.1. Predátorské časopisy	15
2.2.3. Hybridní model	16
2.3. Gratis a Libre OA	16
2.4. Placený OA	16
2.5. Výhody a nevýhody	17
3 Autoarchivace	19
3.1. Povinná a nepovinná autoarchivace	20
3.2. Problematika autorského práva vzhledem k autoarchivaci	22
3.3. SHERPA/RoMEO	23
4 Creative Commons (CC)	27
5 Praktická část	30
5.1. Výběr vydavatelů	30
5.2. Analýza vydavatelů	31
5.3. Vybraní vydavatelé	36
5.3.1. WILEY	36
5.3.2. Elsevier	37
5.3.3. Annual Reviews	37
5.3.4. Inderscience	38
5.3.5. Royal Society of Chemistry	38
5.3.6. University of Chicago Press	38
5.4. Práce s datovými zdroji	39
6 Závěr	40
Bibliografie	42
Seznam grafů, obrázků a tabulek	48
Přílohy	49
Příloha č. 1 DATA – část 1	49
Příloha č. 1 DATA – část 2	50
Příloha č. 1 Data – část 3	51
Příloha č. 2 „Default policy“ [Taylor & Francis (Routledge)]	52

Předmluva

Tato bakalářská práce je zaměřena na zmapování druhů politik, které vydavatelé uplatňují vůči svým autorům a jejich odborným textům vzhledem k autoarchivaci těchto textů v otevřených repozitářích. Domnívám se, že dobrá dostupnost nejnovějších informací ve vědě a výzkumu je důležitá. Vědci se tak mohou podělit o své zkušenosti, aniž by museli cestovat přes půl světa. Mohou si pomoci při řešení podobných problémů sdílením svých zkušeností. Zrychlí se zpětná vazba na výsledky jejich práce od kolegů z celého světa. Tento způsob publikování může být přínosný také pro vědce, kteří nemají vybavené pracoviště drahými přístroji a nejnovějšími technologiemi a mají tak omezené možnosti různých měření a výzkumů. Tato práce je zaměřena na možnosti, které vědci mají v rámci publikování odborných textů, a na ochotu vydavatelů jim umožnit šíření informací.

S touto problematikou jsem se seznámila během výběrových přednášek, jež vyučovala na UISKu v r. 2012 Mgr. Věra Pilecká, PhD. Myšlenka otevřeného přístupu mne zaujala, a proto jsem se rozhodla tomuto tématu věnovat i ve své bakalářské práci, přesněji teorii a analýze politik vybraných vydavatelů.

Úvodní kapitola krátce zmiňuje historii a důvody, které vedly ke vzniku otevřeného přístupu, a krátce vysvětluje základní související pojmy (e-print, reprint, otevřený časopis a otevřený repozitář). V následující kapitole jsou rozebrány cíle otevřeného přístupu (OA), modely OA, rozdíl mezi gratis a libre OA a výhody a nevýhody tohoto přístupu k vědeckému publikování. Třetí kapitola pojednává o autoarchivaci odborných textů, kde jsou přiblíženy jednotlivé typy vydavatelských politik. Popisuje rozdíl mezi povinnou a nepovinnou archivací a dopady na míru autoarchivace. Dále je ve třetí kapitole zařazena podkapitola o databázi SHERPA/RoMEO, která je pro tuto bakalářskou práci stěžejním zdrojem pro analýzu dat a okrajově jsou zmíněny další podobné nástroje spojené s autoarchivací. Jako čtvrtá kapitola je zde zařazena problematika Creative Commons (CC), která z hlediska autorského práva s autoarchivací úzce souvisí.

Praktická část se zabývá analýzou politik vybraných vydavatelů a jejich srovnáním. Výběr časopisů proběhl pomocí Journal Citation Report (JCR) a údaje o politikách vydavatelů byly převzaty z databáze SHERPA/RoMEO. Zanalyzováno je 24 vydavatelů z hlediska, typu (komerční, odborná společnost, univerzitní, ostatní) a barevných politik (green, yellow, blue a white) včetně možností ukládání preprintů, postprintů a vydavatelských PDF. Soupisy vydavatelů a časopisů se nacházejí v Příloze č. 1 DATA (část 1-3). Závěr pak obsahuje shrnutí analýzy a porovnání využití jednotlivých vydavatelských politik.

1 Úvod do problematiky

Informační věda se zabývá také komunikací vědeckých informací. V dnešní době internetu je stále více kladen důraz na rychlost a dostupnost informací. V případě vědeckých poznatků a výsledků průzkumů tomu není jinak. Na přelomu tisíciletí začal vznikat tzv. Otevřený přístup, v anglickém jazyce označovaný jako Open access. Často se v psaném projevu používá jen jeho zkratka OA. Tato varianta publikování patří mezi poměrně mladé způsoby komunikace informací. Otevřený přístup se stále rozvíjí a v posledních letech nabývá významu. Roste počet vydavatelů a vědeckých institucí, které se k němu začínají hlásit a publikovat v něm. Tato práce přiblíží možnosti publikování otevřeným přístupem a ukáže různé druhy politik na vybraných vydavatelích.

Čtyři podstatné faktory zformovaly nové knihovnicko-informační prostředí: 1. nárůst publikovaných informací 2. rozmach přístupu k těmto informacím prostřednictvím informačních a komunikačních technologií 3. rostoucí poptávka po fyzickém přístupu k dokumentům z důvodu rozšířeného přístupu k bibliografickým záznamům 4. snižování kupní síly knihoven, jež je nutí utrácet stále více finančních prostředků za méně dokumentů. Toto prostředí se stalo podnětem pro vznik otevřeného přístupu (Planková, 2009a).

Open Access bývá označován také jako řešení tzv. časopisecké krize, jež se objevila v posledních desetiletích 20. století. Tento pojem označuje vyvrcholení nárůstu počtu akademických časopisů, jejichž specializace začínala být čím dál užší a jejichž cena stále rostla. Cena předplatného všech periodik, které měly knihovny odebírat, přestala odpovídat rozpočtům knihoven, které pak byly nuceny počet předplácených časopisů snižovat. Další příčinou bylo monopolní postavení velkých komerčních vydavatelů, kteří vydávali časopisy s originálním obsahem, jenž nebyl jinde k sehnání za nižší cenu (Suchá, 2011). Tuto problematiku velmi dobře popsala ve své bakalářské práci M. Charvátová (2013), podrobněji se časopisecké krizi věnuje také L. Suchá ve své rigorózní práci (2011). Obě tyto práce a mnoho dalších zdrojů pak odkazují na článek P. Younga *The Serials Crisis and Open Access* (2009).

1.1. Související pojmy

1.1.1. E-print

Tohoto termínu se používá pro souhrnné označení preprintu a postprintu. V případě preprintu se jedná se o předběžnou verzi článku, která ještě neprošla recenzním řízením. Nejčastěji jde o verzi předkládanou vydavateli k publikování. Preprint může autoarchivovat

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích každý autor aniž by tím porušil zákon. Autorská práva v tu chvíli má stále ještě on (Slovníček termínů z oblasti open access, 2010).

Označení postprint se používá pro verzi článku, která prošla recenzním řízením. Může se jednat o verzi, která je totožná s verzí publikovanou v časopise, tedy i s grafickou úpravou časopisu. Taková podoba článku je nazývána jako vydavatelské PDF nebo vydavatelská verze. Nebo se může jednat o tzv. „finální verzi autora“, v takovém případě je článek již po recenzním řízení se všemi úpravami a obsahově shodný s publikovanou verzí, avšak bez grafických úprav daného časopisu (Hubbard, 2007). Při autoarchivaci postprintu se může vyskytnout situace, kdy bude potřeba získat souhlas vydavatele, pokud mu autor postoupil svá práva (Slovníček termínů z oblasti open access, 2010).

1.1.2. Reprint

Jde o elektronickou podobu článku, totožnou s publikovanou verzí v recenzovaném časopise, kterou poskytuje vydavatel autorovi. Je určen pouze k nekomerčnímu šíření pro potřeby výuky a mezi kolegy. Reprint není možné vložit do repozitáře (Slovníček termínů z oblasti open access, 2010).

1.1.3. Otevřený časopis

Open Access časopisy jsou nástrojem tzv. „zlaté cesty“ otevřeného přístupu. Poskytují uživatelům okamžitý bezplatný přístup k plnému znění příspěvků. Bezplatný přístup v tomto případě poskytují vydavatelé. OA časopisy můžeme rozdělit do dvou skupin podle hrazení nákladů na jeho publikování. První skupinu tvoří „nekomerční časopisy“, které jsou bezplatné pro uživatele i autory. Náklady na publikování a úkony s ním spojené platí třetí strana, např. vědecká instituce. Druhou skupinou jsou „komerční časopisy“, které jsou bezplatné pouze pro uživatele. Náklady na publikování platí sami autoři nebo jejich mateřské instituce či grantové agentury. Otevřené časopisy používají totožný model publikování jako recenzované vědecké časopisy, které podléhají předplatnému (Bartošek, 2009).

Bartošek ve svém článku uvádí: „V současnosti tvoří otevřené časopisy zhruba 15% ze všech vydávaných recenzovaných vědeckých časopisů; zhruba jde o 4 400 z celkového počtu 25 000 časopisů. Z nich pak méně než polovina využívá obchodní model "platí autor" (a často i ten je dále "změkčován" různými úlevami)“ (2009). Přehled otevřených vědeckých časopisů je dostupný na stránkách adresáře DOAJ¹ – v plném znění Directory of Open Access Journals. Jedná se o Adresář časopisů s otevřeným přístupem.

---

¹ Dostupné z: www.doaj.org.

1.1.4. Otevřený repozitář

Termínem otevřený repozitář je souhrnně označován oborový nebo institucionální repozitář (Havlová, 2011). Je to informační systém, který umožňuje dlouhodobě archivovat digitální dokumenty. Může se jednat o odborné články nebo výzkumné zprávy vědců a akademických pracovníků. Dokumenty vkládá sám autor v rámci autoarchivace, jde o tzv. zelenou cestu otevřeného přístupu (Otevřený repozitář, 2001). „*Otevřenost repozitáře určuje nejen míra větší či menší volné dostupnosti uložených dokumentů, ale zejména míra interoperability repozitáře s ostatními repozitáři umožňující jejich vzájemné propojování a spolupráci*“ (Havlová, 2011).

Existují dva druhy repozitářů, institucionální a předmětový. Digitální repozitář zaměřený na konkrétní obor nebo skupinu příbuzných oborů je označován jako oborový nebo předmětový repozitář. Shromažďuje práce a výsledky činností vědců a akademických pracovníků nezávisle na tom, pod jakou institucí patří, nebo zda se jedná o jednotlivce. Oproti tomu institucionální repozitář je elektronický prostor pro archivování výsledků výzkumu a práce vědců, vytvořený mateřskou institucí nebo univerzitou. Dokumenty se tematicky shodují se zaměřením instituce, která ho provozuje. Jsou často provozovány knihovnami těchto institucí (Slovníček termínů z oblasti open access, 2010).

1.2. Iniciativy a deklaráce OA

Základní dokumenty, které stojí za vznikem Otevřeného přístupu, jsou tzv. „BBB“, nazývaná podle místa, kde byla podepsána. Jsou to *Budapeštská iniciativa*, *Prohlášení z Bethesdy* a *Berlínská deklaráce*. Jde o tři dokumenty, ve kterých jsou definovány základní pojmy týkající se Otevřeného přístupu a postupů při jeho realizaci. Tyto iniciativy teoreticky rozvíjejí a podporují praktickou realizaci systémů a služeb poskytování odborných a vědeckých publikací formou OA (Planková, 2009b). K podpisu těchto „3B“ se mohou přidat zájemci o publikování v rámci Open Access ať už z řad univerzit, vědeckých institucí, knihoven, jiných organizací nebo jednotlivců.

Na tyto iniciativy pak navázalo mnoho dalších projektů a dokumentů zaměřených na problematiku otevřeného přístupu. Mezi takovéto počiny patří např. prohlášení nadace Wellcome Trust² o *podpoře otevřeného a neomezeného přístupu k vědeckým dokumentům*; prohlášení IFLA o *otevřeném přístupu k vědecké literatuře a dokumentaci výzkumu*, v němž se zavazuje k zajištění co nejširšího přístupu k informacím pro všechny národy; *Brisbane deklaráce o otevřeném přístupu*, která mimo jiné říká, že by každá univerzita měla zajistit

---

² Stránky nadace dostupné z: <http://www.wellcome.ac.uk/>

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích otevřený přístup ke svému digitálnímu repozitáři s akademickými pracemi. Dalším velmi důležitým počinem byla *Deklarace o přístupu k výsledkům výzkumu financovaného z veřejných zdrojů*, která je výsledkem jednání v r. 2004 v Paříži, kde diskutovali zástupci vlád 30 zemí organizace OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), Číny, Izraele, Ruska a Jihoafrické republiky o mezinárodních pravidlech pro efektivní otevřený přístup. Toto jednání a následná deklarace byly prvotním podnětem pro vytvoření dokumentu *OECD zásady a pokyny pro přístup k výsledkům výzkumu financovaného z veřejných zdrojů*, který byl vydán o dva roky později (Planková, 2009b, s. 7)

1.2.1. Budapešťská iniciativa

První z této trojice dokumentů, někdy označována jen zkratkou BOAI (*Budapest Open Access Initiative*) byla podepsána zastánci hnutí za otevřený přístup v Budapešti v únoru roku 2002. Tato iniciativa definuje Otevřený přístup k vědecké literatuře takto: „*Literatura, která by měla být zdarma přístupná online, je ta, kterou vědci dávají světu bez očekávání platby. (...) Pod „otevřeným přístupem“ k této literatuře, myslíme její bezplatnou dostupnost na veřejném internetu, dovolující jakémukoli uživateli číst, stahovat, kopírovat, šířit, tisknout, hledat nebo se propojit na plný text těchto článků, procházet je pro indexování, předávat je jako data softwaru nebo je použít pro jiný zákonný účel bez finančních, právních nebo technických bariér jiných než těch, které nejdou oddělit od zajištění přístupu k internetu jako takovému.*“³ Iniciativa se rovněž vyjadřuje k otázce autorskoprávní – autor si ponechává autorská práva a sám se rozhoduje, zda své dílo vydá formou otevřeného přístupu (Planková, 2009b, s. 5).

Obsahem tohoto dokumentu jsou zejména dvě hlavní strategie jak dosáhnout přístupu k vědeckým článkům. První z nich je autorchivace v otevřených repozitářích, kdy článek dává k dispozici sám autor. Jde o tzv. zelenou cestu. Druhou možností je publikování v otevřených časopisech, kde článek dává k volnému užívání vydavatel. V tomto případě jde o tzv. zlatou cestu. „*Hlavním cílem iniciativy BOAI bylo především získat finanční zdroje na podporu změn v rámci stávajícího ekonomického způsobu financování existujících časopisů a k posílení vzniku nových časopisů*“ (Planková, 2009b).

Tuto iniciativu podepsalo ke dni 12. 2. 2015 5840 jednotlivců a 752 organizací. Za Českou republiku podepsali například akademické sdružení MAGNANIMITAS Assn., Muzeum Vysočiny Jihlava, Ústřední knihovna VŠB⁴ – Technické univerzity v Ostravě,

³ Překlad autorky z Read the Budapest Open Access Initiative. *Budapest Open Access Initiative* [online]. 2002 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>

⁴ Vysoká škola báňská

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích Masarykova univerzita, Národní technická knihovna (NTK), Karlova univerzita v Praze, Slezská univerzita v Opavě, Národní knihovna České republiky (NK ČR), a další. Za Slovensko se pod tuto iniciativu podepsali např. Spolok slovenských knihovníkov nebo Slovenská technická univerzita v Bratislave (STU) (Budapest Open Access Initiative, 2003).

1.2.2. Prohlášení z Bethesdy

O rok později, v dubnu 2003 na iniciativu z Budapešti navázalo *Prohlášení z Bethesdy (Bethesda Statement on Open Access Publishing)*. Hlavním smyslem tohoto setkání bylo dohodnout se na důležitých krocích, které jsou nutné pro přechod všech pracovních skupin v oblasti vědy k publikování v otevřeném přístupu (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003).

Open Access publikace by měla podle *Prohlášení z Bethesdy* splňovat tato dvě kritéria: 1. „*Autoři a držitelé autorských práv poskytují všem uživatelům volné, nezrušitelné, celosvětové, stálé právo na přístup a licenci ke kopírování, užívání, distribuci, šíření a veřejné vystavování práce a vytváření a distribuování odvozenin práce na jakémkoli digitálním médiu pro jakýkoli odpovědný účel pod podmínkou řádného připsání autorství a také právo udělat si malé množství tištěných kopií pro své osobní užití.*“

2. „*Kompletní verze práce a všechny doplňující materiály zahrnující kopii povolení, jak je uvedeno výše, ve vhodném standardním elektronickém formátu jsou uloženy bezprostředně po prvním publikování alespoň v jednom online repozitáři, který je podporován akademickou institucí, vědeckou společností, vládní organizací nebo jinou dobře zavedenou organizací, která se snaží umožnit otevřený přístup, neomezenou distribuci, interoperabilitu a dlouhodobou archivaci.*“⁵

Instituce a grantové agentury se ve svém prohlášení zavazují k pomoci při uhrazení nákladů, které vzniknou přechodem na otevřený a volný přístup. Pracovní skupina knihoven a vydavatelů věří, že se v budoucnosti stane otevřený přístup neodmyslitelnou součástí vědeckého publikování. Výsledky současných vědeckých výzkumů by měly být volně přístupné a použitelné v co největší míře. Knihovny spolu s vydavateli by měly vynaložit veškeré úsilí na urychlení tohoto přechodu tak, aby se nenarušilo řádné šíření informací. Knihovny proto navrhují rozvíjet a podporovat mechanismy pro přechod k otevřenému přístupu a poskytnout příklady těchto mechanismů společností. Je také potřeba informovat uživatele o výhodách takového publikování a o Open Access časopisech (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003).

---

⁵ Překlad autorky z *Bethesda Statement on Open Access Publishing* [online]. 2003 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>.

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích

Vydavatelé, kteří podepsali tuto iniciativu, se zavazují k poskytnutí možnosti otevřeného přístupu pro kterýkoli vědecký článek publikovaný v některém jimi vydávaném časopise. Dále navrhuje spolupráci s ostatními vydavateli Open Access prací a zainteresovanými stranami na vyvíjení nástrojů pro autory a vydavatele k usnadnění publikování rukopisů ve standardních elektronických formátech vhodných pro ukládání do archivů a efektivní vyhledávání (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003).

Vědci a vědecké společnosti se shodují, že výchova k otevřenému publikování je nepostradatelnou součástí k jeho dosažení. Zavazují se k proškolení svých kolegů, členů a veřejnosti o důležitosti otevřeného přístupu a důvodech proč ho podporovat (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003).

1.2.3. Berlínská deklarace

Posledním z těchto tří „B“ je celým názvem *Berlínská deklarace Otevřeného přístupu ke znalosti v přírodních a humanitních vědách (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Science and Humanities)*. Tato deklarace vznikla v říjnu roku 2003 v Berlíně. V návaznosti na předchozí dvě iniciativy se tento dokument zaměřuje na internet jako na funkční nástroj pro světovou vědeckou základnu a specifikuje opatření, které by měli tvůrci politik, vědecké instituce, grantové agentury, knihovny, archivy a muzea zvážít. Poukazuje na fakt, že *„publikování a rozšiřování vědeckých poznatků je pouze polovina cesty k jejímu uživateli“* (Planková, 2009b, s. 6). Jinými slovy informace, která není jednoduše dostupná široké veřejnosti, ztrácí na svém významu pro koncové uživatele. Z tohoto tvrzení vyplývají požadavky na budoucí web – udržitelnost, interaktivnost a transparentnost – i na obsahy a softwarové nástroje, u nichž je důležitá dosažitelnost a kompatibilita (Planková, 2009b).

Pod tuto deklaraci se podepsalo ke dni 17.3.2015 501 signatářů. Jako první instituce v České republice tuto deklaraci podepsala na jaře roku 2008 Akademie věd České republiky (AV ČR) (Otevřený přístup, 2012). Mezi další patří např. Asociace knihoven vysokých škol (AKVŠ), která zastupuje vysokoškolské knihovny při jednáních o informační politice a národního knihovního systému a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni (Asociace knihoven vysokých škol České republiky, 2015). Mezi signatáři se rovněž nachází Grantová agentura České republiky (GAČR), Masarykova univerzita, MAGNANIMITAS, Karlova univerzita a Vysoké učení technické v Brně (VUT). (Berlin Declaration, 2015)

2 Open Access

2.1. Cíle OA

„Cílem volného publikování není zrušit tradiční prostředky vědecké komunikace, ani ohrozit knihovny či vydavatelský průmysl. Jedná se především o zpřístupňování vědeckých poznatků cestou ekonomicky efektivnější a rychlejší.“ (Planková, 2009b)

Hlavním cílem příznivců otevřeného přístupu je možnost šíření informací bez omezení, aby se k nim dostali všichni uživatelé, kteří o ně mají zájem, bez ohledu na vzdálenost, finanční situaci nebo na to, zda patří k nějaké instituci. Jedinou podmínkou a potenciální překážkou je přístup k internetu.

Za přínos tohoto způsobu komunikování můžeme také označit rozšíření dostupnosti vědeckých informací i pro uživatele, kteří nemají přístup k placeným databázím a jiným drahým zdrojům. Umožňuje také zviditelnění vědeckých prací i samotné instituce širšímu okruhu zájemců o vědecké poznatky tj. zejména odborné veřejnosti ale také laikům po celém světě. Tím dochází k rozšíření čtenářské základny a zvýšení informačního dopadu (International Open Access Week, 2014). Větší přístupnost znamená také více příležitostí, že bude článek či příspěvek citován dalším uživatelem. S vyšší citovaností se zvýší i jeho index, tzv. Hirschův index⁶.

2.2. Modely OA

Open access můžeme rozdělit na dvě hlavní větve. Jednou z nich je publikování v otevřených časopisech, které se od tradičního modelu publikování liší způsobem financování. Druhou větví je využívání otevřených repozitářů, které se nesnaží o nahrazení tradiční cesty, ale funguje souběžně s ní jako doplňková forma šíření vědeckých poznatků. Součástí tradičního procesu publikování je převedení autorských práv z autora na vydavatele. Pokud autor převede všechna práva, ztrácí tak možnost se svým článkem jakkoli nakládat. Rozhodující pro autoarchivaci jsou proto práva, která vydavatel autorovi ponechá. Pro rozlišení jednotlivých oprávnění a lepší přehlednost se užívají čtyři barevné kategorie – zelená, modrá, žlutá a bílá (Hubbard, 2007).

---

⁶ „Hirschův index (h-index) je definován jako číslo udávající počet článků (h) s počtem citací větším nebo stejným jako je počet těchto článků (h). Tento číselný index vyjadřuje vědecký výstup výzkumného pracovníka. Má-li vědec dosáhnout např. $h = 30$, musí být autorem 30 článků, jež mají počet citací právě 30 a více.“ (Hirschův index (h-index), 2015)

Kromě hlavního členění na „zelenou“ a „zlatou“ cestu existuje ještě další dělení. Můžeme se setkat s pojmy Hybridní model OA, Gratis OA a Libre OA. Členění na zelenou a zlatou cestu určuje způsob jakým je příspěvek uveřejněn a místo, kde je zveřejněn. Neříká to nic o právech uživatele nebo stupni otevřenosti. Oproti tomu rozlišení Gratis a Libre OA říká uživateli, jak smí s příspěvkem nakládat, udává míru otevřenosti. Zelená/zlatá cesta není ekvivalentní s dělením Libre/Gratis ačkoli bývá toto dělení někdy zaměňováno (Suber, 2004). Hybridní model je kombinací těchto dělení. Jde o volně přístupné články v časopise, který podléhá předplatnému (Hybridní časopisy, 2015).

2.2.1. Zelená cesta

Zelená cesta (anglicky označována jako „Green Open Access“) představuje jednu z možností otevřeného přístupu. Jedná se o tzv. autoarchivaci, kdy autor uloží preprint nebo postprint svého článku, podle toho, co umožňuje jeho smlouva s vydavatelem, do otevřeného repozitáře. Na základě politiky vydavatele bývá někdy přístup k článku v repozitáři odložen časovým embargem, aby si zachoval výhodu předplatného časopisu. U dokumentů z oblasti přírodních věd, techniky a medicíny bývá embargo často nastaveno na šest měsíců. U oborů humanitních a společenských je embargo obvykle dvojnásobné tj. dvanáct měsíců. Embargo se rovněž vztahuje na verzi článku, jež může být vložena do repozitáře. Podmínky zveřejnění jsou individuální v závislosti na každém vydavateli a jeho politice otevřeného přístupu (Zelená cesta otevřeného přístupu, 2015).

2.2.2. Zlatá cesta

Zlatá cesta (anglicky označována jako „Gold Open Access“) je cesta otevřeného přístupu skrze recenzované odborné časopisy s otevřeným přístupem (viz podkapitola 1.1.3 Otevřený časopis). Konečnou verzi článku dává k dispozici v otevřeném časopise na své webové stránce vydavatel. Konečný uživatel nemusí už za informace platit, jelikož finanční zátěž je v tomto modelu přenesena na autora odborného textu, respektive obvykle na výzkumnou organizaci autora. Pokud autor publikuje výsledky výzkumu, jež byl financován alespoň částečně z grantu, náklady za publikování jsou obvykle uhrazeny z grantu organizace financující výzkum (grantovou agenturou). Existují i otevřené časopisy, kde jsou všechny náklady na publikování hrazeny ze zdrojů vydavatele. Většinou se jedná o časopisy vydávané univerzitou, neziskovou organizací nebo vědeckými společnostmi apod. (Zlatá cesta otevřeného přístupu, 2015).

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích

Adresář otevřených časopisů známý zejména pod zkratkou DOAJ⁷ (Directory of Open Access Journals) obsahuje soupis všech kvalitních plně otevřených časopisů (Bartošek, 2009). Tento adresář ke dni 12. 4. 2015 obsahuje 10 419 časopisů ze 136 zemí; 6 236 časopisů umožňuje prohledávání až na úroveň článků, kterých je v adresáři necelé dva miliony (DOAJ, 2015).

Dalším zajímavým zdrojem pro autory může být *Quality Open Access Market*⁸ (QOAM), který jim usnadňuje výběr kvalitního otevřeného časopisu. Jeho největším přínosem je shromáždění informací o výši poplatků za publikování v daných časopisech. Tyto informace umožňují autorům vybrat si časopis, v němž mohou publikovat za rozumnou cenu. Ke 12. 4. 2015 QOAM eviduje 498 kvalitních časopisů (Quality Open Access Market, 2015).

2.2.2.1. Predátorské časopisy

Jako existují vydavatelé, kteří podporují otevřený přístup, tak existují i vydavatelé nebo jednotlivé časopisy, které myšlenku otevřeného přístupu zneužívají. Jejich primárním cílem je generování zisků a vybírání autorských poplatků, nikoli podpora a rozvoj vědy a výzkumu. Časopisy tohoto typu jsou označovány jako predátorské časopisy (Predátoři, 2015). Jeffrey Beall na základě negativních zkušeností během svého působení v Knihovně na Coloradské univerzitě v Denveru vytvořil soupis predátorských časopisů a vydavatelů a rovněž tzv. unesených časopisů (hijacked journals), kdy dochází k vytvoření/napodobení webové stránky legitimního odborného časopisu, avšak jsou pouze vybírány rukopisy a poplatky. Tento soupis bývá označován jako *Beallův seznam*, oficiální název webových stránek zní *Scholarly Open Access: critical analysis of scholarly open-access publishing*⁹ (Beall, 2012).

Před označením časopisu za predátorský je časopis i jeho vydavatel důkladně analyzován z mnoha hledisek např.: z hlediska redakce a zaměstnanců - majitel vydavatelství je u každého časopisu zapsán jako redaktor, nebo celá redakční komise působí u dvou a více časopisů, u mezinárodních časopisů mohou být členové redakční komise ze stejné země apod.; dalším znakem jsou názvy časopisů, jež jednak mohou být nic neříkající, nebo obsahují spojení věd, které se běžně nekombinují např. *Humanities and Technology*; vydavatel nemívá vytvořenou politiku pro digitální ochranu dokumentů, rovněž se záznamy/dokumenty nemusí vůbec v databázi zobrazovat atd. (Beall, 2015).

⁷ Adresář dostupný z: <http://www.doaj.org/>

⁸ Quality Open Access Market dostupný z: <http://www.qoam.eu/>

⁹ Aktuální soupis dostupný z: <http://scholarlyoa.com/>

2.2.3. Hybridní model

Hybridní model otevřeného přístupu je většinou spojován se zlatou cestou OA. Tento model umožňuje autorům volně zpřístupnit článek publikovaný v recenzovaném časopise, který běžně podléhá předplatnému. Příspěvek nepodléhá žádnému časovému embargu a autorská práva nejsou převáděna na vydavatele (Open Access časopisy, 2010).

Hybridní model otevřeného přístupu bývá často kritizován pro tzv. „double dipping“ (Zlatá cesta otevřeného přístupu, 2015). Tímto slovním spojením se označuje dvojí platba. Vydavatel dostane za totožný obsah zapláceno dvakrát, jednou v podobě poplatku za zpřístupnění v režimu OA (APC – article processing charge) a podruhé prostřednictvím předplatného časopisu. Hybridní časopis pak obsahuje články dostupné na základě předplatného i volně dostupné příspěvky, za jejichž zpřístupnění formou OA autor zaplatil. Hybridní model a časopisy jsou výsledkem kompromisu, kdy tradiční komerční vydavatelé umožňují autorům publikovat v renomovaných časopisech a zároveň dodržovat podmínky poskytovatelů finančních prostředků, kteří ve svých politikách vyžadují výsledky zpřístupnit formou OA (Hybridní časopisy, 2015).

2.3. *Gratis a Libre OA*

Open Access lze rovněž rozčlenit na *Libre* (volný) a na *Gratis* (bezplatný) otevřený přístup. V porovnání se zlatou a zelenou cestou, které popisují způsoby publikování, tyto pojmy definují atributy článku zpřístupněného formou OA (Open Access, 2015). Volný otevřený přístup (*Libre OA*, někdy označovaný také jako „strong OA“) umožňuje dílo nejen číst, ale i dále užívat bez omezení (Crawford, 2011). Přesná práva na opětovné užití díla jsou vyjádřena pomocí konkrétní licence Creative Commons (viz kapitola 4 Creative Commons (CC)). Jedinou podmínkou zde obvykle bývá uvést autora (licence CC-BY) (Open Access, 2015). Crawford se domnívá, že právě tento druh otevřeného přístupu je totožný s pojetím OA v BBB deklarácích. Bezplatný otevřený přístup (*Gratis OA* někdy také nazývaný „weak OA“) není oproti předchozímu volnému tak otevřený. Díla v tomto přístupu je možné pouze číst (2011).

2.4. *Placený OA*

Jednou z možností, jak zveřejnit článek v otevřeném přístupu, je placený otevřený přístup (v angličtině „Paid open access“). Někteří vydavatelé umožňují zpřístupnit článek v OA nebo jej uložit do repozitáře za poplatek. U některých je poplatek vyžadován jen v případě, že chce autor článek volně zpřístupnit hned, pokud by svůj text zveřejnil až po

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích uplynutí embarga, poplatků by vyžadován nebyl. Seznam vydavatelů, kteří takovou možnost poskytují, je i s cenami dostupný na stránkách databáze SHERPA/RoMEO.¹⁰ Zda je otevřený přístup dostupný za poplatků nebo ne, nemá vliv na barevnou klasifikaci vydavatele v SHERPě/RoMEO. (University of Nottingham, 2015c)

2.5. Výhody a nevýhody

Hlavním rozdílem mezi zelenou a zlatou cestou je recenzní řízení (peer review). Zatímco články publikované v otevřených časopisech recenzním řízením prochází, ty ukládané do repozitářů ho mít nemusí. Často, se ale ukládají články, které prošly recenzním řízením jinde. Tomu odpovídají dva typy postprintu, které je možné ukládat. První typ recenzním řízením prošel, ale není redigován a druhý typ recenzním řízením prošel a redigován je (Suber, 2004).

Mezi hlavní výhody publikování v rámci otevřeného přístupu patří rychlost šíření informací a jejich dostupnost po celém světě. Přístup k publikované informaci touto cestou je v podstatě okamžitý. Vědec může dát výsledky své práce ihned k dispozici v repozitářích a získat tak obratem názory svých kolegů z celého světa. Existují také časopisy s časovým embargem, kdy je umožněn volný přístup k článkům až po stanovené době, jež uběhla od publikování článku (obvykle 6 až 12 měsíců). Během tohoto období – embarga – články podléhají předplatnému nebo hybridnímu modelu (viz podkapitola 2.2.3 Hybridní model) (Slovníček termínů z oblasti open access, 2010).

Autorům vědeckých příspěvků OA poskytuje širokou základnu čtenářů z celého světa. Tím roste viditelnost a citovanost jejich prací. Zpřístupňování vědeckých poznatků zviditelňuje nejen vědce, ale také instituce, pro které pracují a roste tak i její publicita a prestiž. Vědcům i celé instituci, kterou zastupují, dává otevřený přístup možnost snáze ovlivnit politiku či postoje veřejnosti k určité problematice. Stejně tak umožňuje všem odborníkům, kteří mají o daný výzkum zájem, aplikovat tyto výsledky v praxi (Kingsley, 2013).

Otevřený přístup je bezplatný pro koncového uživatele, čímž se stává přístupnější širšímu publiku. Těmto uživatelům otevřeného přístupu se otvírá volný přístup k hodnotným materiálům pro jejich výzkum. Maže se tak hranice mezi chudými a bohatými a tím například umožňuje lidem z rozvojových zemí přístup ke kvalitnějším studijním materiálům. Své výzkumy formou open access publikuje i univerzita Massachusetts Institute of Technology, které za tento krok děkují lidé z celého světa (včetně ČR). Např. student z Nigérie uvádí:

¹⁰ Seznam vydavatelů poskytujících placený OA dostupný zde: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/PaidOA.php>

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích „*This has really helped me from Nigeria, learn about the kind of research that is carried out in Ivy league schools like MIT. I'm able to read about Professor Techet's interesting work on cavity dynamics.*” dalším příkladem je zpětná vazba od vědce z Filipín: “*Thank you! This is a huge benefit for a US-trained scientist like me currently working in a 3rd world country*” (Readers Share Their Stories, 2012).

Informace publikované formou OA jsou tak přístupné nejen vědcům, ale i široké veřejnosti, která má zájem dozvědět se o nových výzkumech a poznacích z oblasti vědy. Daňoví poplatníci vidí konkrétní výsledky, mají tak přehled o tom, do čeho „investovali“. S tím souvisí přínos OA pro vládu a grantové agentury – publikování výstupů z výzkumů je v souladu s dotačními pravidly, které zastávají stanovisko „za veřejné finance – veřejné výsledky“ (Kingsley, 2013).

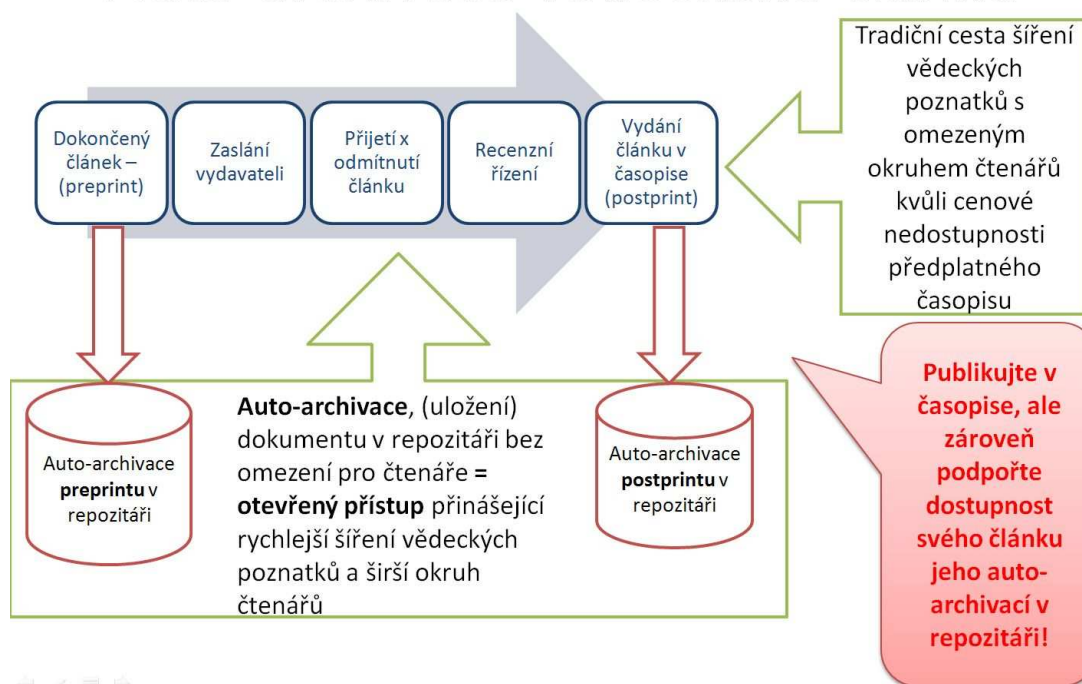
3 Autoarchivace

Pojem autoarchivace bývá zapisován i ve formě auto-archivace. Pro označení se v anglickém jazyce používá termín self-archiving. Autoarchivaci lze definovat jako uložení elektronické verze vědecké či akademické práce do digitálního repozitáře nebo na webovou stránku samotným autorem nebo pověřeným zpracovatelem. Digitální dokument může být vložen ve formě preprintu nebo postprintu (viz podkapitola 1.1.4 Otevřený repozitář). Z důvodu nepodmíněnosti archivace samotným autorem zapisuje Knihovna Akademie věd ČR termín jako (auto)archivace (Definice pojmů, 2015).

Autoarchivace je prostředkem zelené cesty otevřeného přístupu. V rámci autoarchivace existují tři různé možnosti, kam mohou autoři svůj článek vložit. První variantou je uložení textu do repozitáře své mateřské instituce. Institucionální repozitáře shromažďují výstupy výzkumů a akademickou činnost svých vědců a badatelů. Takový repozitář bývá často provozován danou akademickou knihovnou. Pokud instituce takový repozitář nemá, je možné text vložit do oborového, který zahrnuje daný vědní obor (Bartošek, 2011). Nejznámějším oborovým repozitářem je arXiv.org. Jedná se o archiv založený roku 1991 spravovaný knihovnou cornellské univerzity. Tento repozitář je zaměřený na oblast fyziky, matematiky, počítačových věd, věd o nelineárních jevech a systémech, kvantitativní biologie a statistiky (Cornell University Library, 1991). Třetí možností, kde mohou zveřejnit svoji práci, jsou osobní webové stránky vědce. Tato varianta nebývá tak často využívána z důvodu malé viditelnosti a známosti (Bartošek, 2011).

Proces a možnosti autoarchivace výstižně popisuje *Obrázek 1 Auto-archivace vědeckého článku* (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2010a). Poukazuje rovněž na výhody autoarchivace a na úskalí tradiční cesty šíření vědeckých publikací.

Auto-archivace vědeckého článku

Obrázek 1 Auto-archivace vědeckého článku (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2010a)

Pro lepší přehlednost a informovanost jsou vytvořeny registry otevřených repozitářů. Například ROAR (Registry of Open Access Repositories) provozovaný Univerzitou v Southamptonu. Tento registr poskytuje seznam 3392 otevřených repozitářů z celého světa. Česká republika v něm má uvedeno 11 repozitářů (Registry of Open Access Repositories, 2003). Nebo OpenDOAR (The Directory of Open Access Repositories) udržovaný společenstvím SHERPA, které spravuje Univerzita Nottingham. OpenDOAR poskytuje adresář 2936 otevřených repozitářů po celém světě. Z České republiky je zde uvedeno 14 repozitářů (OpenDOAR, 2014).

Jiný nástroj spojený s autoarchivací představuje soupis grantových agentur SHERPA/Juliet. Soupis uvádí agentury, které finančně zajišťují výzkum a nařizují, aby jeho výsledky byly dostupné v režimu open access (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2010b). K dnešnímu dni (27/03/2015) shromažďuje 145 investorů z celého světa (University of Nottingham, 2015a). Dalším nástrojem otevřeného přístupu je SHERPA/RoMEO (viz podkapitola 3.3 SHERPA/RoMEO).

3.1. Povinná a nepovinná autoarchivace

V rámci autoarchivace je možné rozlišovat dva druhy ukládání výstupů do repozitáře – dobrovolné a povinné. V případě dobrovolné autoarchivace je vědci doporučeno svůj výstup uložit, ale výsledné rozhodnutí je na něm. Tento typ ukládání má až 40% úspěšnost, pokud

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích má silnou propagaci, v případě nízké nebo nulové propagace se jedná maximálně o 20% uložených textů. Pokud se jedná o autoarchivaci povinnou, je vědci nařízeno politikou jeho mateřské instituce, vložit výsledky své práce do repozitáře. Ukládání dokumentů lze také rozlišit podle možnosti přístupu koncovým uživatelem a časem vložení výstupů na okamžitý vklad a přístup (immediate deposit and OA), okamžitý vklad a volitelný přístup (ID/OA – immediate deposit/optional access) například podle délky trvání embarga. Třetí možností je vložení až po uplynutí embarga (Gargiulo, 2011). ID/OA umožňuje autorům dodržení podmínek uzavřených s vydavatelem, ale i dodržení nařízení své instituce o povinném ukládání svých výsledků do repozitáře. V případě časového embarga na článku je možné použít tzv. „Fair use buton“, skrze toto tlačítko se odešle autorovi email s žádostí o jeho text. Autor pak dle svého uvážení pošle zájemci preprint svého jinak volně nedostupného textu. Autor tak neporuší své smluvní podmínky s vydavatelem a zájemce nemusí čekat na uplynutí embarga (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2011a). Povinné ukládání textů vykazuje okolo 60% uložených textů ze všech textů vytvořených v dané instituci (Gargiulo, 2011). Kombinací ID/OA s Fair use buton lze dosáhnout 100% dostupnosti vědeckých článků dané instituce (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2011a).

Jednou z prvních institucí, která nařídila povinnou autoarchivaci se stala v roce 2003 Southampton University, School of Electronics and Computer Science (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2011a). V České republice politiku povinného ukládání ke dni 28. 7. 2015 praktikují podle ROARMAP (Registry of Open Access Repository Mandates and Policies)¹¹ tyto instituce: Akademie věd ČR, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně a Vysoké učení technické v Brně (ROARMAP, 2003).

O povinné ukládání výsledků výzkumných prací usiluje také Evropská komise ve svém doporučení o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování z roku 2012, ve kterém vyzývá členy Evropské unie, k nastavení institucionálních politik otevřeného přístupu a dostupnosti vědeckých výzkumů a jejich výstupů všem, především k výsledkům výzkumů financovaných z veřejných zdrojů a rámcových programů EU (DOPORUČENÍ KOMISE ze dne 17. července 2012 o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování, 2012).

Malá míra autoarchivace může mít několik příčin. Z pohledu autorů je na vině především nedostatečná informovanost o možnostech a výhodách autoarchivace. Dalším faktorem může být také to, že badatelé nemají dostatečné znalosti o Webu 2.0. Ze strany vydavatelů se jedná o nízkou propagaci svého přístupu k autoarchivaci. Vydavatelé se tím většinou nechlubí (Rygelová, 2009).

¹¹ Databáze politik povinné autoarchivace. Dostupné z: <http://roarmap.eprints.org/>

3.2. *Problematika autorského práva vzhledem k autoarchivaci*

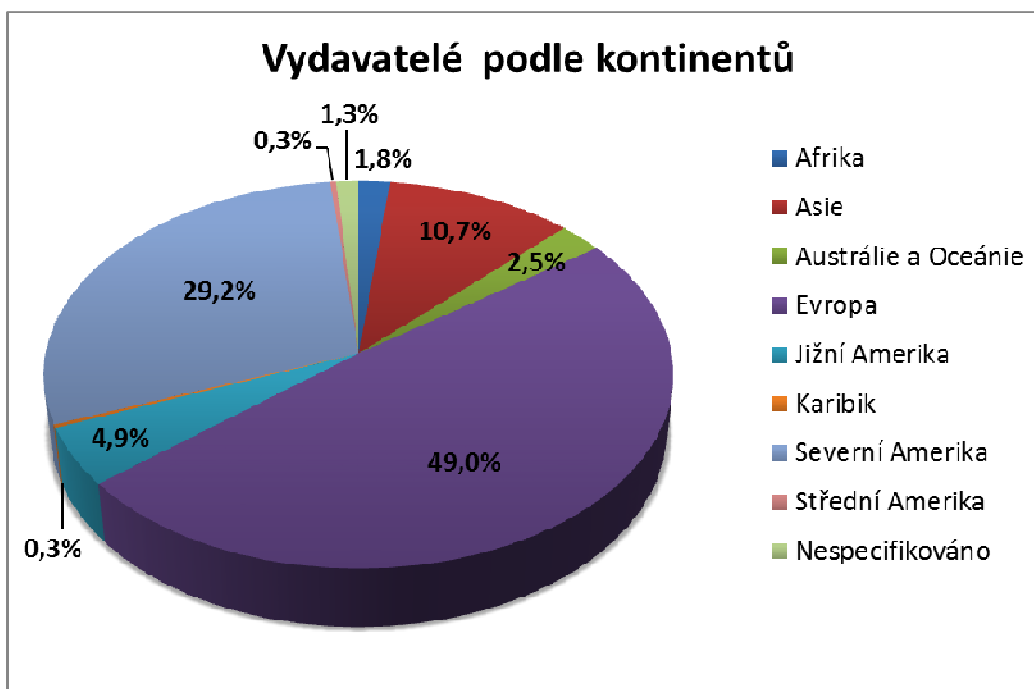
S autoarchivací jsou spojeny také problémy v oblasti autorského práva. Vydavatelé odborných časopisů často trvají na převedení veškerých práv na sebe. Podpisem takovéto smlouvy autor přichází o možnost jakkoli se svým dílem nakládat a není tedy ani oprávněn dílo uložit do repozitáře. Také ztrácí možnost ovlivnit dostupnost a tím i citovanost a viditelnost svého článku. Tímto autorskoprávním problémem se zabývá tzv. Copyright Transfer Agreement (Rygelová, 2009).

Copyright Transfer Agreement (CTA) je dohoda o převedení práv, mezi autorem a vydavatelem vědeckého časopisu. Obsahem dohody je převedení práv na reprodukci, šíření, úpravu, zobrazování a vykonávání díla na vydavatele (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2011b). Každý autor, který tuto smlouvu podepisuje, by si měl důkladně přečíst, zda mu umožňuje autoarchivaci. V případě, že to podmínky smlouvy nedovolují, je možné požádat o dodatek ke smlouvě, který uložení do repozitáře povolí. *„Pokud vydavatel otevřený přístup nepovoluje, může být článek uložen do repozitáře, musí však zůstat v režimu omezeného přístupu.“* (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2011c)

3.3. SHERPA/RoMEO

SHERPA/RoMEO představuje databázi, ve které je možné vyhledávat politiky vydavatelů otevřeného přístupu. V databázi je možné vyhledávat podle názvu časopisu, ISSN, jména vydavatele, RoMEO ID, druhu politiky, Romeo update date nebo státu.

K 15. 12. 2015 se v databázi SHERPA/RoMEO nachází 2168 vydavatelů z celého světa a každý z nich se snaží vyjádřit své stanovisko k autoarchivaci barevnou politikou. Rozdělení těchto vydavatelů podle kontinentů zobrazuje Graf 1, kde je pozoruhodné, že Evropa představuje téměř 50 % všech vydavatelů.

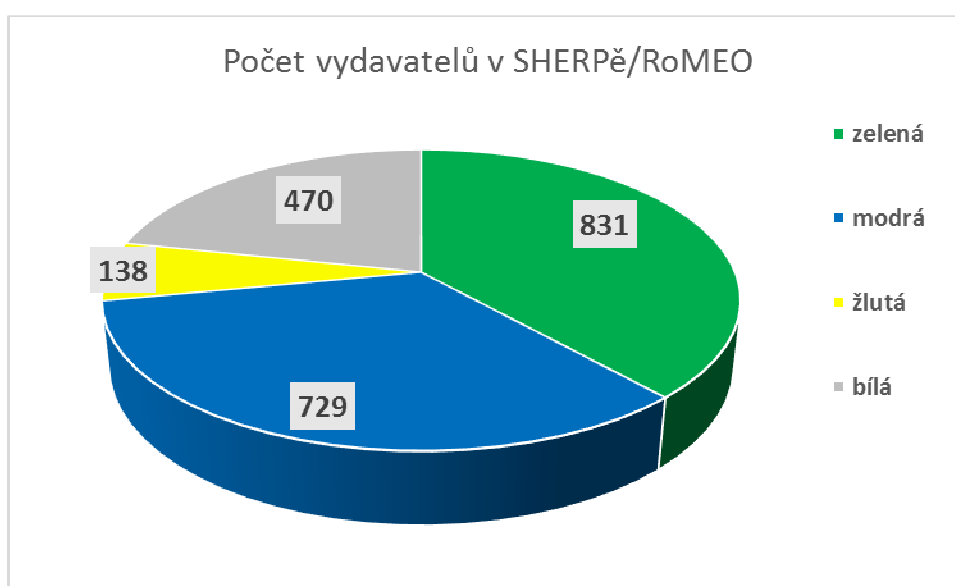

Graf 1 Vydavatelé z SHERPA/RoMEO podle kontinentů

Informace o vydavatelích a jejich časopisech jsou do SHERPA/RoMEO doplňovány ze tří různých databází: Zetoc, DOAJ a Entrez. Prvním zdrojem je Zetoc, jedna z nejkomplexnějších světových databází. Tato databáze umožňuje přístup k více než 29 000 časopisům a více než 52 milionům citací článků a příspěvků z konferencí prostřednictvím elektronického obsahu Britské knihovny. Zetoc je financován britskou neziskovou organizací Jisc. (Zetoc, 2006) Druhým zdrojem je adresář otevřených časopisů DOAJ, který je detailněji popsán v oddílu 2.2.2 Zlatá cesta. Poslední zdrojem SHERPA/RoMEO je databáze Entrez provozovaná americkou NCBI (National Center for Biotechnology Information) (About NCBI, 2015).

Jednotlivé vydavatelské politiky jsou v SHERPě rozděleny do čtyř skupin podle barev. Každá barva představuje jednu možnost, v jaké podobě vydavatel dovoluje článek archivovat. V grafu č. 2 je možné vidět, že 78% vydavatelů formálně umožňují nějakou formu

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích autoarchivace. Zelená politika umožňuje archivaci preprintu a postprintu nebo vydavatelského PDF. Tuto možnost poskytuje momentálně 38 % vydavatelů (n = 831). Modrá politika dovoluje archivaci postprintu nebo vydavatelského PDF (obsah obou verzí je totožný). Nabízí jí 34 % vydavatelů (n = 729). Méně populární je možnost žluté politiky, kterou nabízí jen 6 % vydavatelů (n = 138), ta povoluje archivaci pouze preprintu. Bílou barvou jsou označeni vydavatelé, kteří autoarchivaci formálně nepodporují. Ti představují 22 % vydavatelů (n = 470) uvedených v databázi SHERPA/RoMEO. Kromě těchto čtyř základních politik má SHERPA/RoMEO ještě dalších 299 dalších doplňkových politik pro speciální výjimky (viz kapitola 5.2). (University of Nottingham, 2015b)

Graf 2 Politiky vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO

Záznam vydavatele v SHERPě/RoMEO obsahuje název vydavatele a stát, ve kterém sídlí. Nezhledňuje jeho případné pobočky, např. u vydavatele Elsevier jsou uvedeny Spojené státy, ale hlavní sídlo má v Nizozemí a má mnoho poboček po celém světě. Dále záznam obsahuje počet časopisů, které vydává a mají v SHERPě/RoMEO svůj záznam a také počet zahrnutých organizací. Nicméně nelze z této databáze zjistit kompletní soupis časopisů daného vydavatele (vždy je potřeba ověřit si údaj na webové adrese samotného vydavatele). V záznamu je rovněž uvedena barva hlavní politiky, k níž se vydavatel hlásí. Pokud chceme znát podrobnosti o barevné politice konkrétního vydavatele, je potřeba využít tlačítka označeného „default policy“ (běžná politika), kde zjistíme, co přesně si vydavatel představuje pod barevnou politkou, kterou označuje jako svoji výchozí, tj. zda podporuje autoarchivaci preprintu, postprintu či vydavatelského PDF. Tento krok je důležitý, jelikož několik vydavatelů může zastávat např. zelenou politiku a přitom každý z nich podporovat uložení jiné verze článku za rozličných podmínek. V této sekci (default policy) se rovněž nachází

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích informace o jednotnosti politiky daného vydavatele – je zde soupis výjimek z výchozí politiky, což je typické pro velké vydavatele, často jako důsledek poboček v různých státech nebo jako pozůstatek z dříve odkoupených/sloučených institucí, ze vzorku např. Elsevier (12 výjimek, nezahrnují žlutou politiku), Wiley (12 výjimek, nezahrnují modrou politiku) nebo Taylor & Francis (Routledge), jehož počet výjimek i výchozí politika jsou zobrazeny v Příloze č. 2 „Default policy“ [Taylor & Francis (Routledge)]. Je zde také uvedeno RoMEO ID vydavatele a odkaz na jeho záznam v této databázi. Záznam také uvádí odkaz na své stránky, kde jsou detailněji rozebrány možnosti copyrightu a datum aktualizace svého záznamu v databázi. (University of Nottingham, 2015c)

Záznam časopisu v SHERPě/RoMEO obsahuje název časopisu, ISSN, barvu politiky, informace o možnostech ukládání preprintu, postprintu, vydavatelské PDF verze a případnou délku embarga případně další omezení. Dále jsou zde uvedeny základní podmínky archivování jednotlivých verzí textu, odkaz na stránky časopisu a datum poslední aktualizace záznamu. U některých časopisů jsou ještě uvedeny možnosti placeného open accessu. (University of Nottingham, 2015c)

Jednotlivá barevná označení politik se nemusí vždy zcela shodovat se základními pravidly archivace u daných barev. Záznam „zeleného časopisu“ může mít až šest různých variací. Nejvíce otevřenou variantou je umožnění archivace preprintu, postprintu i vydavatelského PDF všechny tři ✓ jsou zelené. Další možností je povolení archivace preprintu i postprintu, ale vydavatelské PDF je omezeno určitými pravidly, tyto specifické podmínky jsou označeny ✖. Nejčastěji to bývá omezení embargem nebo místem, kam se tato verze smí uložit, např. jen na webové stránky autora nebo jeho instituce. Následují dvě méně otevřenější varianty, kdy není umožněna archivace buď postprintu nebo vydavatelské PDF verze. V takovém případě je u daných možností červený křížek. Poslední dvě možnosti, jak může vypadat záznam zelené politiky v SHERPA/RoMEO se týkají vydavatelského PDF, kdy nejsou zcela jasné podmínky jeho archivace. První variantou je označení této možnosti otazníkem a to v případě, že postoj vydavatele je nejasný. V druhém případě se jedná o označení pomlčkou, kdy postoj vydavatele není znám. (Burešová, 2012)

Záznamy ostatních barevných klasifikací mají jednu základní variantu záznamu, která odpovídá popisu jednotlivých barevných kategorií. Můžou však mít i další kombinace, kdy je jedna nebo více značek (zelených ✓ a červených ✖) nahrazena symbolem ✖. Výchozí variantou „Modrého časopisu“ je archivaci postprintu a vydavatelského PDF, neumožňuje archivovat preprint. Časopis hlásící se ke žluté politice povoluje archivovat preprint a za určitých podmínek i vydavatelské PDF, postprint však archivovat povoleno není. V případě

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích „bílého časopisu“ není dovoleno na první pohled nic. Nicméně za určitých podmínek je povoleno archivovat alespoň jednu z verzí článku. Záleží to na rozhodnutí každého vydavatele a na podepsané smlouvě, kterou s autorem podepíše. (Burešová, 2012)

Poslední možností záznamu časopisu v SHERPě/RoMEO je jeho označení jako „RoMEO ungraded journal“ což znamená, že jeho politika není touto databází kontrolována. V takovém záznamu bývá zpravidla uvedeno, kde se tento časopis nachází, odkud jsou sem tyto informace přidány (Burešová, 2012). Příkladem je i časopis Columbia Law Review, který je součástí vzorku diskutovaného v kapitole 5 této práce. Tento časopis má ve svém záznamu uvedeno pouze ISSN a informaci, že jeho politika není kontrolována databází SHERPA/RoMEO. Jako zdroj svého záznamu uvádí databázi Zetoc (University of Nottingham, 2015).

4 Creative Commons (CC)

Existuje mnoho nástrojů, které usnadňují uživatelům, autorům i vydavatelům využívání a obecně nakládání s elektronickými dokumenty. Jedním z nich jsou licence, jež zajišťují cirkulaci elektronických děl mezi uživateli, aniž by byla porušena autorská práva a citační etika. Tyto licence definují pravidla, jak se smí s díly nakládat. Mezi nejrozšířenější a nejnámější patří Creative Commons¹², které jsou účinným nástrojem usnadňující komunikaci elektronických dokumentů všem stranám zapojených do otevřeného přístupu včetně koncových uživatelů. Tyto licence často označované jako CC jsou dnes již neodmyslitelnou součástí otevřeného přístupu. Často se jejich téma objevuje na seminářích a konferencích s Open Access tematikou, např. v rámci mezinárodní akce *Open Access Week*¹³, která se koná každý rok (v ČR od r. 2010¹⁴).

Licence CC nepředstavují protipól ke klasickému autorskému právu, jsou jeho rozšířením. Organizace Creative Commons byla založena roku 2001, koncem roku 2002 představila svou první sadu licencí 1.0. Poslední verze dostupná v českém překladu je verze 3.0 vycházející z občanského zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb., § 2358-2389). Tato verze je v souladu s národním právním řádem. Dnes už také existuje verze 4.0, která se již těmto řádům nepřizpůsobuje. Verze CC 4.0 bere v úvahu velké množství rozdílností v různých právních rádech napříč celým světem a snaží se, aby byly použitelné v co největším rozsahu. Pokud by daný právní řád neumožňoval určitá ustanovení, je v licenčních podmínkách obsažena klauzule *Public Licence Fallback*, stanovující použití licence v co nejširší možné míře. Na českém překladu verze 4.0 se momentálně pracuje, zatím je možné používat anglickou verzi CC 4.0 International nebo dřívější verzi 3.0. (Creative Commons, 2015).

Jedná se o skupinu veřejných licencí, které rozšiřují možnosti autora při zveřejňování svého díla. Autor pomocí licencí vymezuje svá práva a rozhoduje, jak se smí s jeho dílem dále nakládat. CC používají pro označení práv a možností jak s dílem nakládat šest piktogramů, díky kterým jsou srozumitelné po celém světě. Tyto piktogramy představující jednotlivé tzv. licenční prvky (Creative Commons, 2015).

Creative Commons obsahují dva druhy práv autora – *práva, pomocí kterých autor dává uživateli k dispozici své dílo a práva, kterými vymezuje hranice k jeho užívání*. Práva, která umožňují uživateli s dílem nakládat, jsou dvě: *Právo dílo šířit* označené značkou

---

¹² Oficiální webové stránky dostupné z: <http://creativecommons.org/>

¹³ Více informací dostupných z: <http://www.openaccessweek.org/>

¹⁴ Více informací dostupných z: <http://www.openaccess.cz/cs/oaw/>

symbolizující kopie . Toto právo umožňuje dílo dále šířit například kopírováním a poskytnout ho veřejnosti. *Právo dílo upravovat*, jehož značkou jsou dvoubarevné cihly jako symbol přistavování a pozměňování díla, dává uživateli volnou ruku k jeho předělávání, doplňování nebo spojování s jinými díly (Creative Commons, 2015).

Práva vymezující hranice užívání jsou čtyři. Patří mezi ně *Uveďte autora* označené postavou , které vyžaduje uvedení autora původního díla nezávisle na tom, zda jde o pozměněnou či nezměněnou verzi. Je-li šířena pozměněná verze díla, je nutno uvést, jakým způsobem bylo dílo pozměněno. Druhým právem je *Zachovejte licenci*. Uživatel je povinen šířit své dílo pod stejnou licencí jakou mělo dílo, z kterého vycházel při své tvorbě. Tato licence je označena šipkou naznačující opakování . Dalším právem je právo *Neužívejte dílo komerčně*, které je symbolizováno přeškrtnutým dolarem . Uživatel nesmí dílo šířit za finanční odměnu. Poslední právo, které si autor může vyhradit je *Nezpracovávejte*, zakazující uživatelům do díla zasahovat. Pro toto právo se používá symbol . „*Nezpracovávejte*“ je protipólem „*práva dílo upravovat*“. Toto právo neumožňuje jakýkoli zásah do díla nebo jeho spojení s jiným dílem. Kombinací těchto prvků vzniká šest typů Creative Commons licencí (Creative Commons, 2015). Tyto kombinace jsou uvedeny v následující tabulce:

Označení licence	Práva		Povinnosti			Název licence
BY						Uveďte autora
BY-SA						Uveďte autora – Zachovejte licenci
BY-ND						Uveďte autora – Nezpracovávejte
BY-NC						Uveďte autora – Neužívejte komerčně
BY-NC-SA						Uveďte autora – Neužívejte komerčně – Zachovejte licenci
BY-NC-ND						Uveďte autora – Neužívejte komerčně – Nezpracovávejte

Tabulka 1: Typy CC licencí (Creative Commons, 2015)

Přestože se od sebe licence liší, mají několik bodů společných. Pro všech šest typů platí povinnost uvést autora, adresu URL původního díla a odkaz na licenční podmínky CC. Licence není možné odvolat, platí po celou dobu ochrany díla (tj. 70 let po smrti autora), avšak při porušení licenčních podmínek zanikají. Pokud dojde do jednoho měsíce k napravení, licence je automaticky obnovena. Odpovědnost za dočasné porušení však trvá. Licence i díla zveřejněná pod těmito licencemi jsou dostupná bezplatně (Creative Commons, 2015).

Na stránkách CreativeCommons.org je možné si v záložce „Licenses“ v záhlaví stránky vybrat z rolovací nabídky možnost „Choose a License“¹⁵. Zde je možné si pomocí odpovědí ano/ne na jednoduché otázky vztahující se k možnostem nakládání s dílem, šíření a jeho upravování vybrat licenci. Podle zaškrtnutých možností se vygenerují symboly, které je třeba k dílu uvést, aby bylo snadno a rychle rozpoznatelné, jak se smí s dílem dále nakládat. (Choose a License, 2014)

¹⁵ Dostupné z: <http://creativecommons.org/choose/>

5 Praktická část

V praktické části jsou analyzovány politiky vydavatelů vzhledem k autoarchivaci v otevřených repozitářích. První část se zabývá výběrem časopisů a analýzou jejich vydavatelů. V druhé části jsou více přiblíženi vybraní vydavatelé (viz níže). Typy politik jsou vysvětleny v oddílu 3.3 SHERPA/RoMEO.

5.1. Výběr vydavatelů

Vydavatelé byli vybráni z databáze Journal Citation Report (JCR) na základě impaktovaných časopisů, které vydávají a jsou v této databázi rovněž uvedeny. Jedná se o časopisy s nejvyšším impakt faktorem (IF)¹⁶ v rámci vybraných kategorií z databáze společnosti Thomson Reuters z Journal Citation Report (JCR). Byl použit Journal Citation Report 2014 po aktualizaci z 5. října 2015. Databáze JCR je rozdělena do dvou edic – *Social Science Edition* a *Science Edition*. V každé edici jsou časopisy rozčleněny do předmětových kategorií. Z každé z těchto dvou edic bylo vybráno pět oborů tj. předmětových kategorií JCR. Obory byly vybrány tak, aby zahrnuly pokud možno, co nejširší spektrum vědeckých oblastí. Z každého z pěti oborů pak bylo následně vybráno pět časopisů s nejvyšším impakt faktorem. Vybraný vzorek tedy zahrnuje 50 impaktovaných časopisů, které vydává 24 vydavatelů.

Údaje o jejich politikách byly čerpány z SHERPA/RoMEO (barva politiky vydavatele a časopisu, údaje o postoji k preprintu, postprintu a vydavatelské verzi/PDF) a na webových stránkách jednotlivých vydavatelů. Některé údaje se od sebe ve zmíněných databázích liší. Pro propojení údajů o časopisech mezi zdroji JCR a SHERPA/RoMEO bylo využito ISSN s dodatečnou kontrolou shody názvu. Někteří vydavatelé byli v této práci sjednoceni na základě jejich sloučení s většími vydavateli. Takto sloučení byli v této práci dva vydavatelé – Elsevier a Wiley.

Každý z vybraných časopisů má svůj záznam v databázi SHERPA/RoMEO s výjimkou Columbia Law Review od vydavatele Columbia Journal Transnational Law Association¹⁷. Po prostudování webových stránek tohoto vydavatele jsem se rozhodla ho zařadit mezi bílé. Tedy mezi vydavatele, kteří nepodporují open access. Na svých stránkách se k možnostem otevřeného přístupu nijak nevyjadřuje.

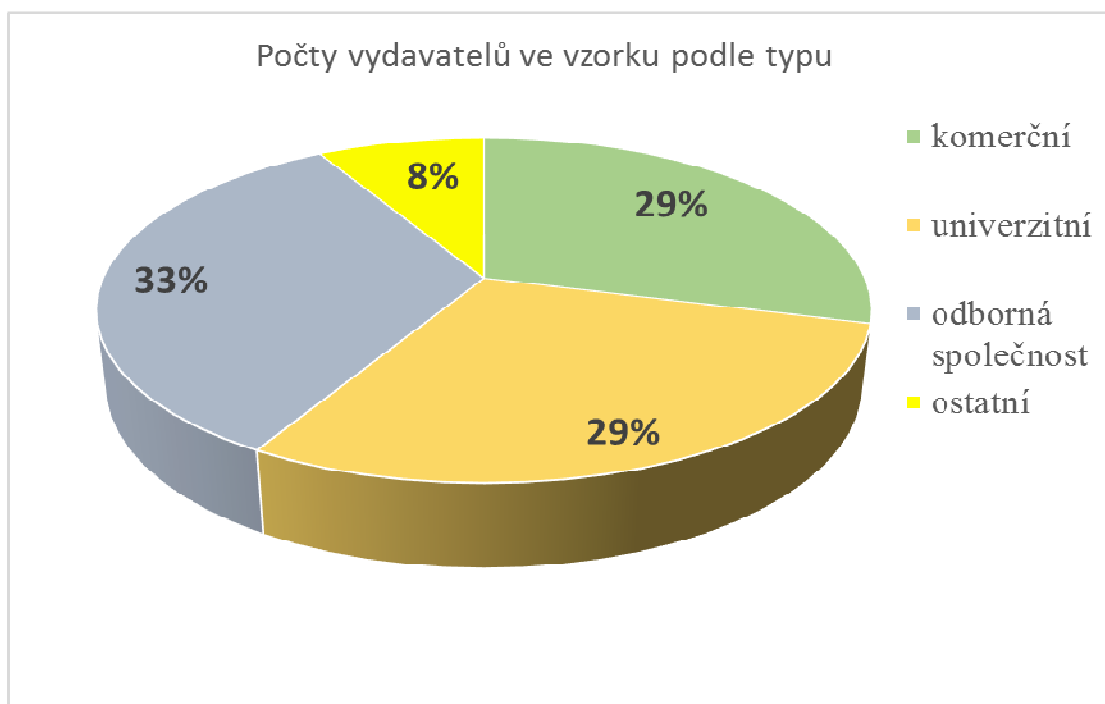
---

¹⁶ „Impakt faktor (v originále impact factor, IF) představuje průměrný počet citací průměrné publikace v daném vědeckém či odborném časopisu. Impakt faktor je každý rok znovu vyhodnocován. Impakt faktor má velký vliv na způsob vědecké práce a její hodnocení. Užívání impakt faktoru představuje významný ukazatel kvantity a významný prostředek pro určení kvality publikací.“ (Impakt faktor, 2001)

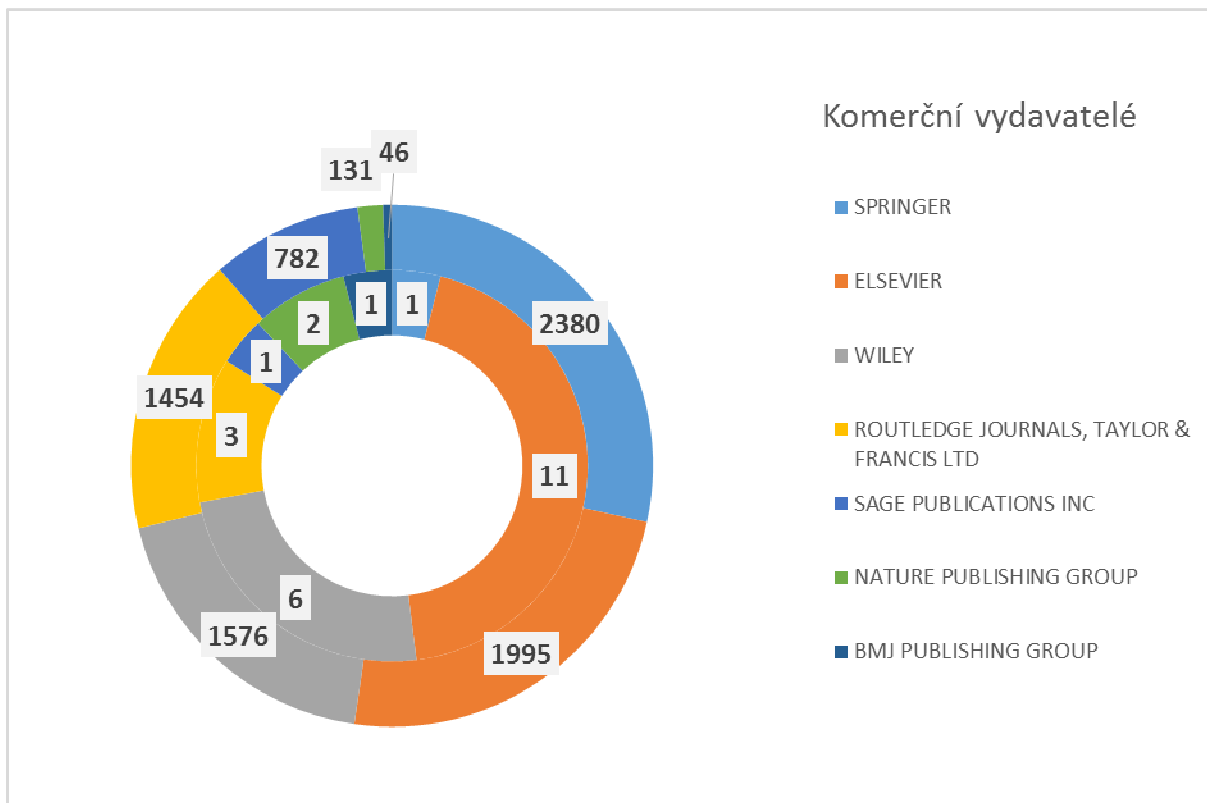
¹⁷ Stránky vydavatele dostupné z: <http://jtl.columbia.edu/>

5.2. Analýza vydavatelů

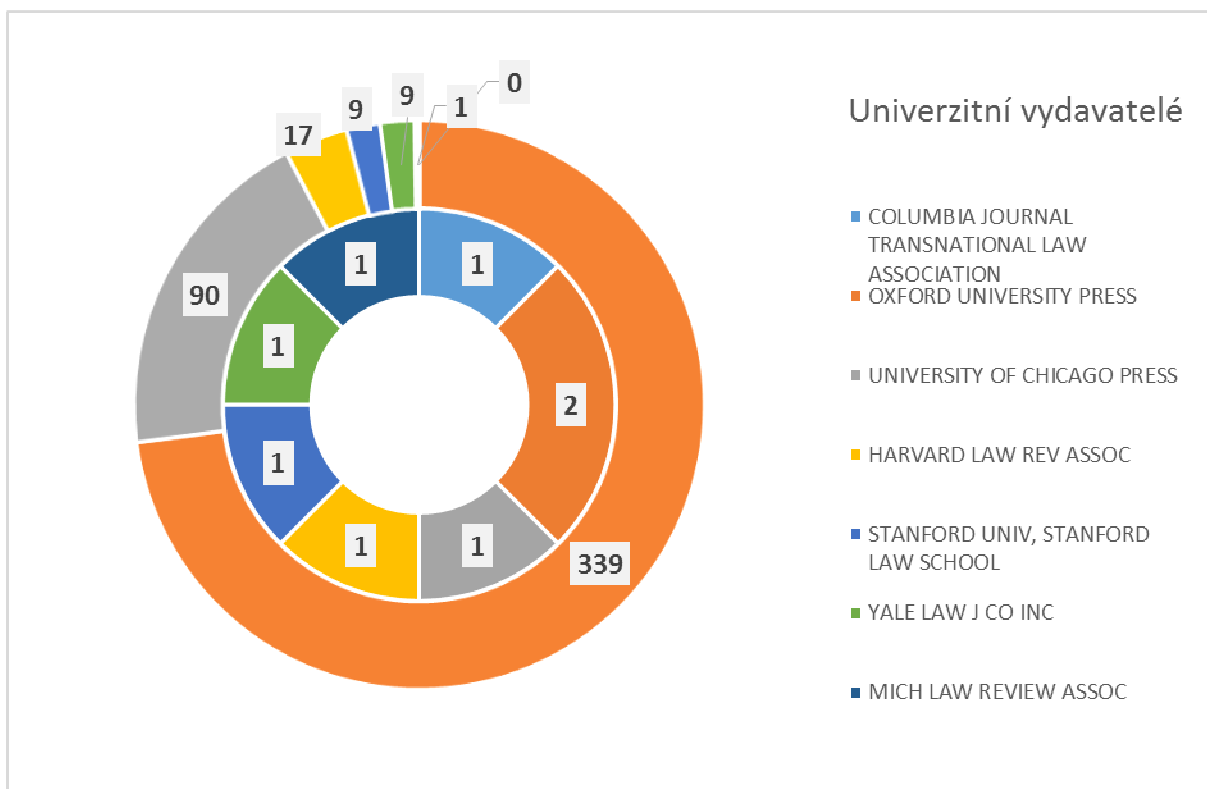
Vybraní vydavatelé byli dále rozděleni do čtyř skupin a to na vydavatele komerční, univerzitní, odborné společnosti a ostatní. Univerzitní vydavatelé a odborné společnosti publikují své časopisy s cílem podpořit rozvoj a šíření vědy a vědeckých poznatků. Univerzitní vydavatelé mají oproti odborným společnostem širší spektrum oborů, na které se zaměřují, asociace či odborné společnosti jsou často úzce specializovány na jeden vědní obor. Zároveň univerzity zaštiťují vydávání studentských časopisů, např. impaktovaný časopis Harvard Law Review. Oproti tomu v kategorii komerčních vydavatelů se objevila velká vydavatelství, pro která je primární zisk. Do kategorie ostatní byli umístěni dva vydavatelé, které se nepodařilo zařadit ani do jedné ze tří hlavních skupin. Jedná se o nezávislého vydavatele časopisů (Inderscience Enterprises LTD) a neziskovou organizaci (Annual Reviews). Graf č. 3 ukazuje, jak jsou zastoupeni vydavatelé, kteří jsou analyzováni v této práci, v jednotlivých skupinách. Nejvíce vydavatelů se objevilo mezi odbornými společnostmi tj. osm, mezi komerčními a univerzitními vydavateli pak o jednoho méně sedm.

Graf 3 Počty vydavatelů ve vzorku podle typu

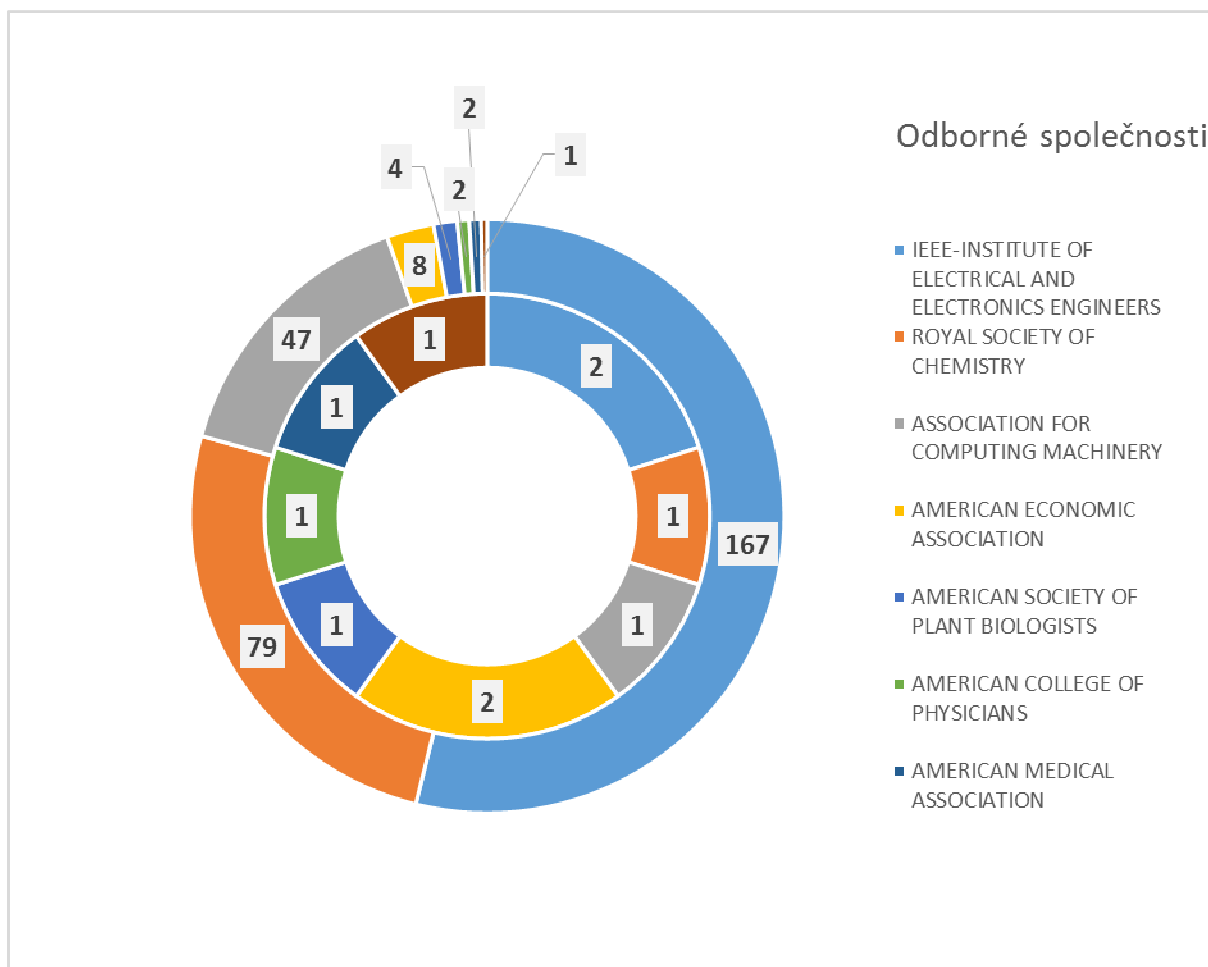

Graf 4 Celkový počet časopisů komerčních vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO

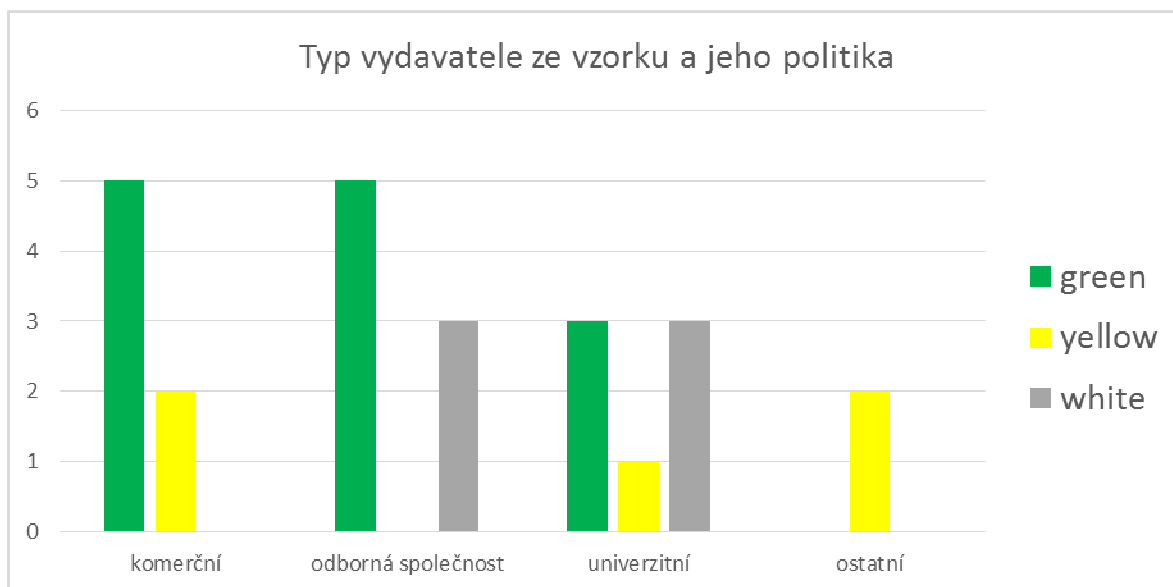
Graf 5 Celkový počet časopisů univerzitních vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO

Graf 6 Celkový počet časopisů odborných společností v databázi SHERPA/RoMEO

Grafy č. 4-6 porovnávají celkový počet časopisů, které mají daní vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO s počtem časopisů zastoupených ve vzorku. Vnější kruh představuje celkový počet časopisů uvedených v SHERPě/RoMEO, vnitřní kruh potom počet časopisů konkrétního vydavatele analyzovaného v této práci. Ke každé kategorii – komerční, univerzitní a odborná společnost je pro lepší přehlednost vyčleněn samostatný graf. Dva vydavatelé, kteří se nachází v kategorii ostatní, nebyly zařazeni do žádného grafu – Annual Reviews a Inderscience Enterprises. První zmiňovaný má v této práci zastoupeny čtyři časopisy, v SHERPě/RoMEO jich má uvedeno celkem 46. Druhým vydavatelem z kategorie ostatní je Inderscience Enterprises, kterému SHERPA/RoMEO připisuje celkem 358 časopisů a v této práci je zastoupen pouze jedním. Z těchto prstencových grafů je možné si představit velikost jednotlivých vydavatelů. Grafy zobrazují impaktované časopisy alespoň z části nakloněné otevřenému přístupu, neznázorňují tedy kompletní počet vydávaných časopisů.

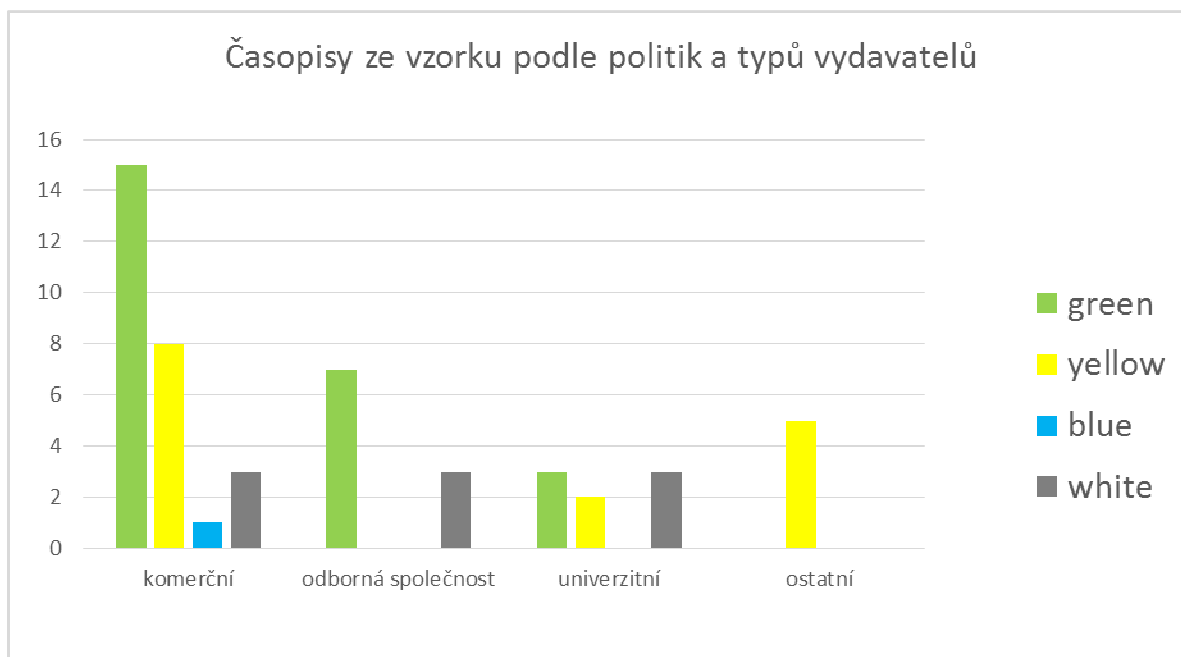

Graf 7 Typ vydavatele ze vzorku a jeho politika

Z grafu č. 7 můžeme vidět, že žádný z vydavatelů v této analýze se oficiálně nehlásí k modré politice, která dovoluje archivovat postprint nebo vydavatelské PDF, jejichž obsah je totožný. Někteří vydavatelé však nezastávají jen jednu barevnou politiku a mají výjimky. Pro některé své časopisy nebo skupiny časopisů mají speciální odlišné politiky. Jako například v následujícím grafu č. 8, kde se modrá politika objevuje. Této modré politice podléhá časopis od původního vydavatele Lancet, který se stal součástí Elsevieru a svým časopisům svou barvu politiky ponechal. Tento vydavatel není jediný, který nezastává pouze jednu oficiální politiku, mnozí další objevující se v této analýze mají více politik. Často se jedná o důsledek sloučení vydavatelů, kteří si i poté své licenční podmínky a z nich vyplývající barevnou klasifikaci v SHERPA/RoMEO ponechají.

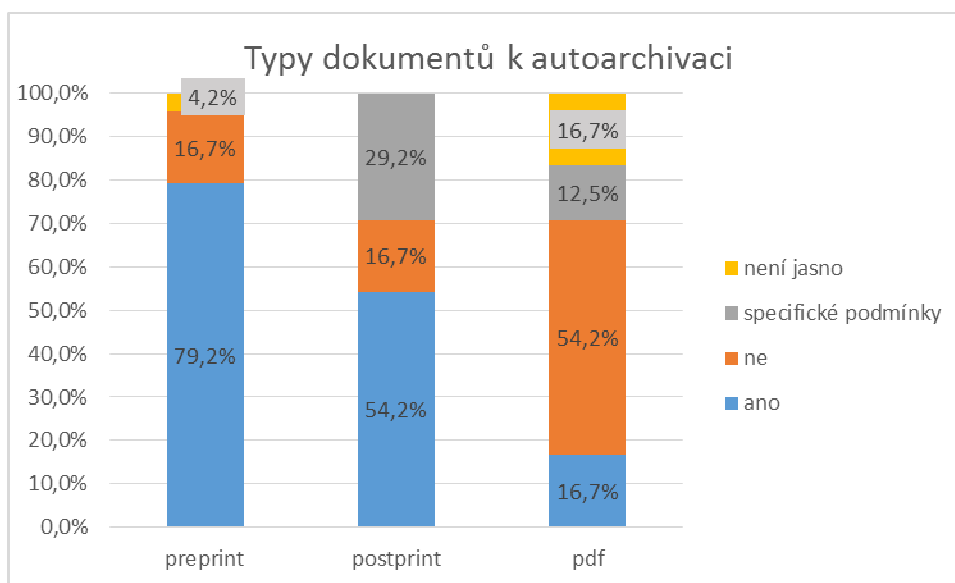

Graf 8 Časopisy ze vzorku podle politiky

Graf 9 Časopisy ze vzorku podle politik a typů vydavatelů

Graf 9 představuje politiky jednotlivých časopisů ze vzorku. Tudíž v porovnání s grafem 7 *Typ vydavatele ze vzorku a jeho politika*, se zde objevuje modrá politika a rozvrstvení politik je trochu odlišné. Je zachováno stejné rozdělení do čtyř základních kategorií, ale jednou jsou politiky srovnávány na příkladech vydavatelů a podruhé na jejich časopisech. Největším rozdílem patrným na první pohled jsou modrá a bílá politika mezi komerčními vydavateli. Zatímco v grafu 9 je zastoupena, v grafu 7 zcela chybí. Jedná se o modrý a bílý časopis vydavatele Elsevier a o dva časopisy německé větve vydavatele Wiley. Zde se projevuje rozdíl speciálních politik od politiky hlavní.

Graf 10 Typy dokumentů k autoarchivaci

U autoarchivace je důležité vědět, kterou verzi dokumentu, může autor uložit do repozitáře. V databázi Sherpa/RoMEO jsou postoje vydavatelů zaznamenány jak pro každého

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích vydavatele, tak pro každý časopis zvlášť, a jsou označeny těmito symboly pro ano ✓, ne ✗ a v případě specifických podmínek ✖. V některých případech se v databázi objevuje pomlčka či otazník, kteří vyjadřují nejasný/neověřený postoj vydavatele ke konkrétní možnosti autoarchivace. Graf č. 2 Typy dokumentů k autoarchivaci ukazuje míru tolerance ukládání dokumentů ve formě preprintů, postprintů a vydavatelských PDF u analyzovaných 24 vydavatelů. Nejčastější možností je uložení preprintu (79,2%), i postprint je u více než 50% vydavatelů povolen, nicméně uložení vydavatelského PDF, které si zachovává grafickou úpravu publikovaného článku je zakázáno v 54,2%. Z tohoto grafu je jednoznačně patrný záměr ponechat si jisté výhody, proč by měl koncový uživatel volit raději předplatné.

5.3. Vybraní vydavatelé

V této podkapitole blíže popisují vybrané vydavatele z této práce. Přiblížila jsem dvě velká komerční nakladatelství Elsevier a Wiley, kteří patří mezi slučované. Jako zástupce odborné společnosti jsem zde popsala Royal Society of Chemistry, zástupcem kategorie univerzitní je University of Chicago Press, která vydává jeden z nejstarších univerzitních časopisů v této práci. Dále jsou blíže popsáni dva vydavatele, které nebylo možné zařadit do tří hlavních skupin. Jsou jimi Annual Reviews a Inderscience.

5.3.1. WILEY

Nakladatelství Wiley bylo založeno jako malý tiskařský obchod v roce 1807 na Manhattanu. V průběhu let Charles Wiley spolupracoval s mnoha partnery a jeho podnik rostl a měnil jména. V roce 1876 ho jeho syn přejmenoval na John Wiley & Sons. Wiley odkoupil mnoho nakladatelství a spolupracují s více než 800 prestižními organizacemi. Mezi nejsilnější značky patří Blackwell Publishing, který je od roku 2007 součástí vydavatele Wiley (označováno také jako Wiley – Blackwell). (Narrative History, 2015) V analyzovaném vzorku se ze značky Wiley-Blackwell objevuje šest impaktovaných časopisů.

Další výraznou součástí je Wiley VCH, jehož dva časopisy se také objevují v praktické části této práce. Označení VCH je pozůstatek původního názvu německého vydavatele Verlag Chemie, který je od roku 1996 součástí vydavatele Wiley (About Wiley - VCH, 2015). Jelikož se jedná v podstatě o odnože vydavatele Wiley, v praktické části jsou sloučeny. Tento vydavatel je v SHERPě/RoMEO označován jako žlutý, ale některé organizace, které pod něho spadají, mají politiku jinou, např. Wiley VCH se hlásí k politice bílé (University of Nottingham, 2015c)

5.3.2. Elsevier

Vydavatel Elsevier je největší z analyzovaných vydavatelů, který vydává 2500 časopisů napříč všemi obory, z nichž 1995 je uvedeno v SHERPA/RoMEO. Na svých webových stránkách se označuje jako „*přední světový poskytovatel informačních řešení, které zvyšují výkonnost odborníků v oblasti vědy, zdravotnictví a technologií*“ (At a glance, 2015). Přestože se společnost označuje za poskytovatele má své kořeny v publikační činnosti vědecké, lékařské a technické literatury, kterou začal vydávat již před více než 135 lety (Company Information, 2015).

Pod tento vydavatelský gigant spadá 847 dalších organizací. Elsevier odkoupil např. britské vydavatelství Pergamon Press, které je součástí vzorku, již v roce 1992. Byť vydavatelství jako takové dnes již neexistuje, je v Elsevieru zachován tento název jako kategorie, která shromažďuje časopisy dříve vydávané Pergamonem do jedné skupiny (Company Database, 2003). V analýze se dále objevuje Academic press, který se stal součástí Elsevieru v roce 2000 a Current biology jehož rok pohlcení se mi nepodařilo dohledat. Dále také pobočky Elsevier Science z různých zemí, které představují odnož Elsevieru. (Locations, 2015).

Americký poskytovatel Elsevier se hlásí jako celek k zelené politice. Nicméně některé z velkého množství spolupracujících organizací (většinou bývalí vydavatelé) mají odlišnou politiku a jsou v SHERPě/RoMEO vyčleněni, mezi něž patří např. Lancet, který zastává modrou politiku nebo Cell Press, který se hlásí k bílé politice.

5.3.3. Annual Reviews

Annual Review je americký vydavatel, který funguje od roku 1932 (Annual Reviews, 2015). SHERPA/RoMEO u něho eviduje 46 časopisů z oblastí biomedicíny a fyzikálních a sociálních věd. Jedná se o vydavatele se žlutou politikou. (University of Nottingham, 2015c)

Politika časopisů je shodná s politikou vydavatele ve všech případech, je možné autoarchivovat pouze preprint článků. Postprint ani vydavatelské PDF autoři archivovat nesmějí. V obecných podmínkách uvedených v databázi SHERPA/RoMEO stojí, že preprint musí odkazovat na verzi publikovanou v časopise (např. webové stránky vydavatele). Vydavatelům musí být přiznán copyright a zdroj. Autoři mohou umístit URL eprint pouze na jednu autorovu webovou stránku a na web mateřské instituce. Dále musí být viditelně uvedeno v preprintu, že byl článek přijat k publikaci v Annual Reviews v revidované podobě (University of Nottingham, 2015c).

5.3.4. Inderscience

Britský vydavatel Inderscience je druhým vydavatelem v této práci, kterého se nepodařilo zařadit do žádné ze tří hlavních skupin. Jedná se o nezávislého vydavatele periodik v oblasti výpočetní techniky, informačních a komunikačních technologiích, životního prostředí a ekologické ekonomie. Časopisy této společnosti jsou navrženy tak, aby mapovaly nové hranice v nově vznikajících technologiích a inovacích ve výzkumu a průmyslu. (Inderscience Publishers, 2015) Tento vydavatel má v SHERPě/RoMEO uvedených 358 časopisů hlásících se ke žluté politice.

5.3.5. Royal Society of Chemistry

Vybraným vydavatelem ze skupiny odborné společnosti je nezisková organizace Royal Society of Chemistry se sídlem ve Velké Británii a jejíž publikační činnost sahá 174 let zpět do historie (Royal Society of Chemistry, 2015). Během této doby se do této instituce včlenily další tři organizace. Podle SHERPA/RoMEO vydává 78 časopisů, ale podle webových stránek vydavatele se jedná o 40 recenzovaných časopisů z oblasti chemie a příbuzných vědních oborů. (University of Nottingham, 2015c)

Tato nezisková organizace spadá do skupiny zelených vydavatelů a umožňuje autorům autoarchivovat preprint, postprint i vydavatelské PDF. Obecné podmínky však drobná omezení přinášejí – autorský postprint smí být uložen do institucionálního repozitáře až 12 měsíců po přijetí k recenznímu řízení nebo popřípadě do nekomerčních repozitářů po uplynutí stejné doby (s výjimkou repozitářů grantových agentur, které financovaly výzkum) (University of Nottingham, 2015c). Dle mého mínění se zde jedná o skryté embargo, kdy vydavatel umožňuje bez jakýchkoliv omezení autoarchivaci, ale při podrobnější prozkoumání faktů autor zjistí, že na zveřejnění musí čekat 12 měsíců.

5.3.6. University of Chicago Press

Univerzita v Chicagu začala vydávat jako jedna z prvních svůj časopis již v roce 1890. Její snahou je šířit vzdělanost a publikovat vážná díla, která podporují vzdělávání veřejnosti a obohatit tak kulturní život. Prostřednictvím svých knih a časopisů pomáhají rozvíjet odbornou konverzaci v rámci jednotlivých tradičních disciplín, ale také pomoci definovat nové oblasti vědění. Kromě zveřejňování výsledků výzkumu pro vědeckou obec také představují nové způsoby informování a zapojení laických čtenářů. (The University of Chicago Press, 2015) Tento vydavatel má zelenou politiku (University of Nottingham, 2015).

5.4. Práce s datovými zdroji

Během analýzy se objevily nesrovnalosti v názvech vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO a JCR. Jako nejlepší prostředek pro jednoznačnou identifikaci nejen časopisu ale i vydavatele se ukázal identifikátor ISSN (International Standard Serial Number). Nesrovnalostí se během analýzy objevilo více. Velmi zásadní byly rozdíly v rámci konkrétních článků a vydavatelů, kdy symbol ✓ označoval schválení vložení některého z e-printů, avšak po prostudování obecných podmínek a podrobnějších informací jeho postoj odpovídal více např. žluté politice. Ve své podstatě záleží na rozhodnutí vydavatele – někteří považují embargo za omezení a zvolí jiný symbol, ale jiní tento údaj zanesou pouze do obecných podmínek a na první pohled pak působí otevřeněji.

6 Závěr

Z analýzy vzorku vyplývá, že nejčastěji zastoupenou politikou je zelená (50%), umožňující archivovat preprint, postprint nebo vydavatelské PDF. Což potvrzuje i celkový průměr zelených vydavatelů v celé SHERPě/RoMEO, kde se k ní hlásí 38% vydavatelů. Na druhém místě mezi analyzovanými vydavateli je žlutá politika, která je ve vzorku zastoupena 30%. V SHERPě/RoMEO se k ní hlásí jen 6% vydavatelů a druhé místo tam zaujímá politika modrá s 34%. V této práci je modrá politika zastoupena jen jedním časopisem (2%) spadajícím pod Elsevier, který má jako svou hlavní oficiální politiku zelenou. Bílých vydavatelů, tedy těch, kteří oficiálně otevřený přístup nepodporují, je ve vzorku 18%. V SHERPě/RoMEO se k ní pak hlásí o čtyři procenta více: 22%.

Domnívala jsem se, že zelená politika bude převažovat u odborných společností a univerzitních vydavatelů nad bílou. Vycházela jsem z toho, že pro tyto dvě skupiny je prioritou šíření vědeckých poznatků. Nicméně u univerzitních vydavatelů je zelená politika zastoupena rovnocenně s politikou bílou, a u odborných společností jen lehce převažuje nad bílou, která otevřený přístup nepodporuje. Myslím si, že jedním z důvodů tohoto výsledku by mohl být jistý konzervatismus, proto přechod k otevřené formě publikování trvá déle než například u komerčních vydavatelů. Pro komerční vydavatele je primární zisk, přesto u nich výrazně převažuje zelená politika nad ostatními barvami. Jednou z možností, proč tomu tak je, by mohl být model placeného otevřeného přístupu. Díky nastavení časového embarga v rozmezí 6 až 24 měsíců na zveřejňování vědeckých článků, mohou komerční vydavatelé dále pokračovat v uplatňování obchodního modelu založeném na předplácení časopisů.

Někteří vydavatelé umožňují publikovat v otevřeném přístupu za poplatek. V databázi SHERPA/RoMEO je možné dohledat seznam vydavatelů poskytující tento způsob OA publikování i s cenovým rozsahem, ceny uvádí v dolarech, librách a eurech. Například BMJ Publishing group hlásící se k zelené politice poskytuje otevřený přístup za \$936 - \$3042 což je v přepočtu více než 23 000 až 75 745 korun českých. Vydavatel Taylor & Francis má pro všechny své skupiny vydavatelů jednotnou cenu \$2950. (University of Nottingham, 2015c)

V práci je představena problematika otevřeného přístupu z hlediska barevné klasifikace politik vydavatelů. Okrajově jsou popsány nástroje a terminologie spojená s autoarchivací Rovněž jsou zmíněny licence Creative Commons, vztahují se k autorskému právu. Detailněji je pak přiblížena databáze SHERPA/RoMEO, která byla stěžejním zdrojem práce. Součástí této práce je analýza vzorku 24 vydavatelů, kteří jsou rozděleni do čtyř základních skupin na komerční, odborné společnosti, univerzitní a ostatní. Práce přibližuje

Politiky vydavatelů vzhledem k možnosti autoarchivace v otevřených repozitářích podmínky jednotlivých druhů politik vydavatelů a porovnává míru využití jednotlivých barev. Nejvíce je používána politika zelená, umožňující archivaci preprintu, postprintu i vydavatelského PDF. Tuto politiku využívá 50% vydavatelů ze vzorku napříč jednotlivými kategoriemi. Naopak nejméně využívanou politikou se ukázala modrá. K té se hlásí jen dvě procenta vzorku, tedy jeden časopis, který spadá pod zeleného vydavatele. Politika tohoto časopisu je pozůstatkem svého původního vydavatele.

Bibliografie

- 1 About Wiley - VCH. 2015. *Wiley VCH* [online]. [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.wiley-vch.de/publish/en/company/about/?sID=c2qbgilmiqs9dve5m8mct3hi01>
- 2 *Annual Reviews* [online]. ©2015. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.annualreviews.org/>
- 3 *Asociace knihoven vysokých škol České republiky: AKVŠ* [online]. ©2015. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.akvs.cz/>
- 4 At a glance. 2015. In: *Elsevier* [online]. ©2015 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.elsevier.com/about/at-a-glance>
- 5 ARMBRUSTER, Chris a Laurent ROMARY. 2009. *Comparing repository types: challenges and barriers for subjekt-based repositories, research repositories, national repository systems and institutional repositories in scholarly communication* [online]. [cit. 2013-05-16]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=150690
- 6 BARTOŠEK, Miroslav. 2009. Open access - otevřený přístup k vědeckým informacím: Úvod do problematiky. *Zpravodaj ÚVT MU* [online]. Roč. XX, č. 2, s. 1-7 [cit. 2015-04-12]. ISSN 1212-0901. Dostupné z: <http://webserver.ics.muni.cz/bulletin/articles/628.html>
- 7 BARTOŠEK, Miroslav. 2011. *Open Access: otevřený přístup k vědeckým informacím* [online]. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://knihovna.phil.muni.cz/wp-content/uploads/2013/09/oaweek-2011-m-bartosek.pdf>
- 8 BEALL, Jeffrey. 2015. *Criteria for Determining Predatory Open-Access Publishers* [online]. 3rd edition. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <https://scholarlyoa.files.wordpress.com/2015/01/criteria-2015.pdf>
- 9 BEALL, Jeffrey. 2012. *Scholarly Open Access: Critical analysis of scholarly open-access publishing* [online]. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://scholarlyoa.com/>
- 10 Berlin Declaration: Signatories. 2015 In: *Open Access: Max-Planck-Gesellschaft* [online]. ©2015. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://openaccess.mpg.de/319790/Signatories>
- 11 *Bethesda Statement on Open Access Publishing* [online]. 2003. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fof/bethesda.htm>

- 12 *Budapest Open Access Initiative* [online]. 2003. [cit. 2015-07-22]. Dostupné z: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/>
- 13 BUREŠOVÁ, Iva. 2012. Sherpa/RoMEO, institucionální repozitář AV ČR a otevřený přístup (open access). *Informace* [online]. č. 1 [cit. 2015-12-18]. ISSN 1805-2800. Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/casopis-informace/sherparomeo-institucionalni-repozar-av-cr-a-otevreny-pristup-open-access/>
- 14 Company Database: Pergamon Press (now Imprint of Elsevier). 2003. In: *EVISA: European Virtual Institute for Speciation Analysis* [online]. © 2003 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.speciation.net/Database/Companies/Pergamon-Press-now-Imprint-of-Elsevier/-;i819a-1>
- 15 Company Information. 2015. In: *Elsevier* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <https://www.elsevier.com/about/company-information>
- 16 Cornell University Library. 1991. *arXiv.org* [online]. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://arxiv.org/>
- 17 CRAWFORD, Walt. 2011. *Open access: what you need to know now* [online]. Chicago: American Library Association, iv, 76 p. [cit. 2015-04-17]. ISBN 978-0-8389-9270-8. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/cuni/detail.action?docID=10469301>
- 18 *Creative Commons: Česká republika* [online]. ©2015. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://www.creativecommons.cz/>
- 19 Definice pojmů. 2015. In: *ASEP: Evidence výsledků vědecké práce v AV ČR* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://www.lib.cas.cz/asep/repozar-asep/definice-pojmu/#self>
- 20 *DOAJ: Directory of Open Access Journals* [online]. © 2015. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://doaj.org/>
- 21 DOPORUČENÍ KOMISE ze dne 17. července 2012 o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování. 2012. In: *Úřední věstník Evropské unie* [online]. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H0417&from=EN>
- 22 FIRŠTOVÁ, Zdeňka, ed. *Institutional Online Repositories and Open Access: CASLIN 2009: 16th international seminar: Teplá Monastery, Czech Republic, 7-11 June 2009*. Pilsen: University of West Bohemia, 2009. 82 s. ISBN 978-80-7043-806-0.

- 23 GARGIULO, Paola. 2011. Why European Research and Education Policies must include Open Access [online prezentace]. [cit. 2015-07-28] Dostupné z: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/presidents-program/papers/gargiulo.PDF>.
- 24 HAVLOVÁ, Jaroslava a Jiří MAREK. 2011. Otevřený repozitář. In: *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz>
- 25 Hirschův index (h-index). 2015. In: *Ústav vědeckých informací 1.LF UK a VFN* [online]. ©2015 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://uvi.lf1.cuni.cz/hirschuv-index-h-index>
- 26 HUBBARD, Bill. 2007. Green, Blue, Yellow, White & Gold: A brief guide to the open access rainbow. In: *Sherpa* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.sherpa.ac.uk/documents/sherpaplusdocs/Nottingham-colour-guide.pdf>
- 27 Hybridní časopisy. 2015. In: *Ústřední knihovna Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://knihovna.vsb.cz/open-access/gold-open-access.htm#hybridni>
- 28 Impakt faktor. 2001. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Impakt_faktor
- 29 *International Open Access Week: October 20 - 26, 2014* [online]. 2014. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.openaccess.cz/cs/openaccess/>
- 30 CHARVÁTOVÁ, Michaela. 2013. *Institucionální open access repozitáře v České republice* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze. [cit. 2015-04-18]. 60 s. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/122194>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Věra Pilecká.
- 31 Choose a License. *Creative Commons* [online]. 2014 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://creativecommons.org/choose/?lang=cs>
- 32 *Inderscience Publishers* [online]. 2015 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.inderscience.com/info/ingeneral/about.php>
- 33 KINGSLEY, Danny a Sarah BROWN. 2013. Benefits of Open Access. In: *Australian Open Access Support Group* [online]. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://aoasg.org.au/resources/benefits-of-open-access/>
- 34 Locations. 2015. In: *Elsevier* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.elsevier.com/about/locations#>

- 35 Narrative History. *Wiley* [online]. 2015 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://eu.wiley.com/WileyCDA/Section/id-301697.html>
- 36 *Nature Publishing Group* [online]. ©2015. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.nature.com/>
- 37 *NCBI: National Center for Biotechnology Information* [online]. 2015 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/>
- 38 Open Access časopisy. ©2010. In: *České vysoké učení technické v Praze: Ústřední knihovna* [online]. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://knihovna.cvut.cz/veda/open-access/oa-casopisy.html>
- 39 Open Access. 2015. In: *Ústřední knihovna Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://knihovna.vsb.cz/open-access/open-access.htm>
- 40 *Open Access Scholarly Information Sourcebook: Practical steps for implementing Open Access* [online]. 2009? [cit. 2013-05-26]. Dostupné z: <http://www.openoasis.org/>.
- 41 *OpenDOAR* [online]. ©2014. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://www.opendoar.org/index.html>
- 42 Otevřený přístup: (Open Access). 2012. In: *Knihovna Akademie věd ČR, v. v. i.* [online]. © 2012 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://www.lib.cas.cz/publikacni-cinnost/otevreny-pristup/>
- 43 Otevřený repozitář. 2001. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Otev%C5%99en%C3%BD_repozit%C3%A1%C5%99
- 44 PLANKOVÁ, Jindra. 2009b. Fenomén „Open Access“ – iniciativy, význam, přínosy. In: *Inforum*. Praha: Albertina icome Praha, 2009, s. 1-9. ISSN 1801-2213. Dostupné z: <http://www.inforum.cz/archiv/inforum2009/sbornik/20/>
- 45 PLANKOVÁ, Jindra. 2009a. Významný mezník v oblasti Open Access. *Ikaros* [online]. Roč. 13, č. 11 [cit. 2015-04-18]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/13263>
- 46 Predátoři. 2015. In: *Knihovna Univerzity Karlovy v Praze* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://knihovna.cuni.cz/open-access/chci-publikovat-open-access/zlata-cesta/predatori/>
- 47 *Quality Open Access Market* [online]. © 2015. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.qoam.eu/>

- 48 Read the Budapest Open Access Initiative. 2002. *Budapest Open Access Initiative* [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>
- 49 Readers Share Their Stories: Comments on Open Access Articles. 2012. In: *Scholarly Publishing @ MIT Libraries* [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://libraries.mit.edu/scholarly/comments-on-open-access-articles/>
- 50 *Registry of Open Access Repositories* [online]. 2003. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://roar.eprints.org/view/>
- 51 *ROARMAP: Registry of Open Access Repository Mandates and Policies* [online]. 2003. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://roarmap.eprints.org/view/country/203.html>
- 52 *Royal Society of Chemistry* [online]. ©2015. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.rsc.org/about-us/>
- 53 RYGELOVÁ, Pavla. 2009. *Praktická realizace otevřeného přístupu v institucionálních repozitářích* [online]. [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10084/71264>
- 54 Slovníček termínů z oblasti open access. 2010. In: *České vysoké učení technické v Praze: Ústřední knihovna* [online]. © 2010 [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://knihovna.cvut.cz/veda/open-access/slovnicek-oa.html>
- 55 SUBER, Peter. 2004. *Open Access Overview* [online]. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm>
- 56 SUCHÁ, Ladislava. 2011. *Nové modely vědeckého publikování* [online]. Brno, 122 l. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/65170/ff_r/Sucha_rigo_final.pdf. Rigorózní práce. Masarykova univerzita.
- 57 University of Nottingham. 2015a. Some JULIET Statistics. In: *SHERPA/JULIET* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <http://www.sherpa.ac.uk/juliet/stats.php?la=en&mode=advanced>
- 58 University of Nottingham. 2015b. RoMEO Statistics. In: *SHERPA/RoMEO* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-20]. Dostupné z: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/statistics.php?la=en&fIDnum=|&mode=simple>
- 59 University of Nottingham. 2015c. *SHERPA/RoMEO* [online]. © 2015 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>
- 60 VŠB - Technická univerzita Ostrava. 2010a. Auto-archivace. In: *Informační magazín Ústřední knihovny VŠB-TU Ostrava* [online]. 2010 [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: <http://e-zdroje.vsb.cz/auto-archivace/>

- 61 VŠB - Technická univerzita Ostrava. 2010b. SHERPA/Juliet. In: *Informační magazín Ústřední knihovny VŠB-TU Ostrava* [online]. 2010 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://e-zdroje.vsb.cz/sherpajuliet/>
- 62 VŠB - Technická univerzita Ostrava. 2011a. Institucionální politika otevřeného přístupu: (open access mandate). In: *Informační magazín Ústřední knihovny VŠB-TU Ostrava* [online]. 2011 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://e-zdroje.vsb.cz/institucionalni-politika-otevreneho-pristupu-open-access-mandate/>
- 63 VŠB - Technická univerzita Ostrava. 2011b. Copyright Transfer Agreement. In: *Informační magazín Ústřední knihovny VŠB-TU Ostrava* [online]. 2011 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://e-zdroje.vsb.cz/copyright-transfer-agreement/>
- 64 VŠB - Technická univerzita Ostrava. 2011c. *Open Access: Informace pro autory* [online]. 2011 [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: http://dspace.vsb.cz/static/open-access-help/napoveda-dspace-self-archiving.htm#_Toc305590253
- 65 VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 433 s. ISBN 978-80-7357-520-5.
- 66 *The University of Chicago Press* [online]. 2015 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://press.uchicago.edu/press/about.html>
- 67 YOUNG, Philip. *The Serials Crisis and Open Access: A White Paper for the Virginia Tech Commission on Research* [online]. Blacksburg: Virginia Tech, 2009 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://scholar.lib.vt.edu/faculty_archives/YoungP/OAwhitepaper.PDF.
- 68 Zelená cesta otevřeného přístupu. ©2015. In: *Ústřední knihovna Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava* [online]. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://knihovna.vsb.cz/open-access/green-open-access.htm>
- 69 *Zetoc: Informing research* [online]. 2006 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://zetoc.jisc.ac.uk/>
- 70 Zlatá cesta otevřeného přístupu. ©2015. In: *Ústřední knihovna Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava* [online]. [cit. 2015-07-28]. Dostupné z: <http://knihovna.vsb.cz/open-access/gold-open-access.htm>

Seznam grafů, obrázků a tabulek

Graf 1 Vydavatelé z SHERPA/RoMEO podle kontinentů	23
Graf 2 Politiky vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO.....	24
Graf 3 Počty vydavatelů ve vzorku podle typu.....	31
Graf 4 Celkový počet časopisů komerčních vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO	32
Graf 5 Celkový počet časopisů univerzitních vydavatelů v databázi SHERPA/RoMEO	32
Graf 6 Celkový počet časopisů odborných společností v databázi SHERPA/RoMEO.....	33
Graf 7 Typ vydavatele ze vzorku a jeho politika.....	34
Graf 8 Časopisy ze vzorku podle politiky	34
Graf 9 Časopisy ze vzorku podle politik a typů vydavatelů.....	35
Graf 10 Typy dokumentů k autoarchivaci	35
Obrázek 1 Auto-archivace vědeckého článku (VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2010a).	20
Tabulka 1: Typy CC licencí (Creative Commons, 2015)	29